

Izdevums
latviešu valodā

Informācija un paziņojumi

59. sējums
2016. gada 3. marts

Saturs

III *Sagatavošanā esoši tiesību akti*

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 513. plenārsesija 2016. gada 20. un 21. janvārī

2016/C 082/01	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko nosaka kopīgus noteikumus par vērtspapīrošanu, izveido Eiropas mēroga regulējumu attiecībā uz vienkāršu, pārredzamu un standartizētu vērtspapīrošanu un groza Direktīvu 2009/65/EK, Direktīvu 2009/138/EK, Direktīvu 2011/61/ES, Regulu (EK) Nr. 1060/2009 un Regulu (ES) Nr. 648/2012" (COM(2015) 472 final – 2015/0226 (COD)) un "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Regulu (ES) Nr. 575/2013 par prudenciālajām prasībām attiecībā uz kredītiestādēm un ieguldījumu brokeru sabiedrībām" (COM(2015) 473 final – 2015/0225 (COD)) . . .	1
2016/C 082/02	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido energoefektivitātes marķējuma satvaru un atceļ Direktīvu 2010/30/ES" (COM(2015) 341 final – 2015/0149 (COD))	6
2016/C 082/03	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Sabiedriskas apspriešanas sākšana par jaunu elektroenerģijas tirgus modeli"" (COM(2015) 340 final) .	13
2016/C 082/04	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Uz patērētājiem orientēts jaunais kurss" (COM(2015) 339 final)	22

III

(Sagatavošanā esoši tiesību akti)

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 513. PLENĀRSESĪJA 2016. GADA 20. UN 21. JANVĀRĪ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko nosaka kopīgus noteikumus par vērtspapīrošanu, izveido Eiropas mēroga regulējumu attiecībā uz vienkāršu, pārredzamu un standartizētu vērtspapīrošanu un groza Direktīvu 2009/65/EK, Direktīvu 2009/138/EK, Direktīvu 2011/61/ES, Regulu (EK) Nr. 1060/2009 un Regulu (ES) Nr. 648/2012”

(COM(2015) 472 final – 2015/0226 (COD))

un

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Regulu (ES) Nr. 575/2013 par prudenciālajām prasībām attiecībā uz kredītiestādēm un ieguldījumu brokeru sabiedrībām”

(COM(2015) 473 final – 2015/0225 (COD))

(2016/C 082/01)

Ziņotājs: Daniel MAREELS

Padome 2015. gada 27. oktobrī un Eiropas Parlaments 2015. gada 14. oktobrī saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 114. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko nosaka kopīgus noteikumus par vērtspapīrošanu, izveido Eiropas mēroga regulējumu attiecībā uz vienkāršu, pārredzamu un standartizētu vērtspapīrošanu un groza Direktīvu 2009/65/EK, Direktīvu 2009/138/EK, Direktīvu 2011/61/ES, Regulu (EK) Nr. 1060/2009 un Regulu (ES) Nr. 648/2012”

(COM(2015) 472 final – 2015/0226 (COD))

un

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Regulu (ES) Nr. 575/2013 par prudenciālajām prasībām attiecībā uz kredītiestādēm un ieguldījumu brokeru sabiedrībām”

(COM(2015) 473 final – 2015/0225 (COD)).

Par komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ekonomiskās un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2015. gada 16. decembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 513. plenārajā sesijā, kas notika 2016. gada 20. un 21. janvārī (2016. gada 20. janvāra sēdē), ar 176 balsīm par, 1 pret un 6 locekļiem atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē priekšlikumus attiecībā uz “vienkāršas, pārredzamas un standartizētas” vērtspapīrošanas režīmu (VPS vērtspapīrošanu), kā arī prudenciālo prasību pieņemšanu attiecībā uz kredītiestādēm un ieguldījumu brokeru sabiedrībām. Šie priekšlikumi iekļaujas **plašākā** “Rīcības plāna kapitāla tirgu savienības izveidei”⁽¹⁾ **kontekstā**.

1.2. Komiteja pauž gandarījumu, ka ir ātri pieņemti **priekšlikumi par vērtspapīrošanu**, kas publicēti vienlaicīgi ar rīcības plānu kapitāla tirgu savienības izveidei. **Nekavējoties ir jāpieņem vajadzīgie pasākumi**. Tas radītu apjomīgus papildu resursus banku finansējumam, kam ir svarīga nozīme, īpaši attiecībā uz MVU un mājsaimniecībām.

1.3. Pašreizējā Eiropas finanšu sistēmā banku aizdevumi veido 75–80 % no kopējā ekonomikas finansējuma, un arī turpmāk **MVU un mājsaimniecības** noteikti būs lielā mērā atkarīgas no banku finansējuma. Minētā tirgus atveseļošana nodrošinātu privātajam sektoram papildu kredītu EUR 100–150 miljardu apmērā, palielinot uzņēmumiem un mājsaimniecībām piešķirtā kredīta apmēru par 1,6 %. Komiteja jau ir uzsvērusi vērtspapīrošanas svarīgo nozīmi attiecībā uz MVU, kuriem ir noteicošā loma Eiropas ekonomikā.

1.4. Komiteja uzskata, ka **banku finansējums** nav nošķirams no **tirgus finansējuma**, kuru plašāk izmantos kapitāla tirgu savienības ietvaros. Abi minētie finansējuma veidi nav jāuzlūko kā konkurējoši, bet drīzāk kā papildinoši.

1.5. EESK uzskata, ka šobrīd ir svarīgi izvēlēties **vispārēju pieeju**. Jaunajam regulējumam vērtspapīrošanas jomā ir vajadzīga **ilgtspējīga un padziļināta** pieeja un **taisnīgs un atbilstošs līdzsvars**. Visos līmeņos ir jāņem vērā vajadzīgo mērķu un visu iesaistīto dalībnieku interešu kopums. Šajā ziņā komiteja atzinīgi vērtē gan centienus finanšu sistēmas stabilitātes nodrošināšanai, gan izvēlēto pieeju, kurā paredzēts, ka ieguldītājiem vienlaikus ir gan tiesības, gan pienākumi.

1.6. Lai **stimulētu vērtspapīrošanas darījumus**, jaunajai regulai jābūt pietiekami tālejošai. VPS kritērijiem jābūt reālistiskiem, lai tos varētu īstenot visas kredītu finansēšanas jomā aktīvās bankas neatkarīgi no tā, vai tās ir lielas vai mazas vietējā līmeņa bankas. Jāpanāk arī, lai vērtspapīrošanas darījumi piesaistītu ieguldītājus. Ja to veiksmīgi īstenotu, jaunā regula varētu sniegt būtisku ieguldījumu ekonomikas finansēšanas uzlabošanā, ieguldījumu apjoma palielināšanā un **izaugsmes** atjaunošanā. **Vienlaikus ir skaidri jānosaka** ar to saistītie **riski** un jānorāda, kuri dalībnieki **būs par tiem atbildīgi**, ņemot vērā visu ķēdi no emitenta līdz ieguldītājam. Šobrīd ir svarīgi neatkārtot agrāk pieļautās kļūdas.

1.7. **Drošības, pārredzamības un piemērošanas** (“izpildes”) principi ir jāiekļauj regulā, lai nostiprinātu uzticēšanos jauniem tirgiem. Jāveido atbilstoša **uzraudzība** gan ECB, gan valsts kontroles iestāžu līmenī, un nedrīkst aizmirst arī par **starptautisko dimensiju**.

1.8. Tā kā vērtspapīrošana ir sarežģīta un saistīta ar risku, komiteja piekrīt viedoklim, ka **vērtspapīrošana nevar būt pieejama mazajiem ieguldītājiem un patērētājiem**. Komiteja arī uzskata, ka pašreizējā brīvprātīgā pieeja nav pietiekama, un aicina dokumentos skaidri norādīt **formālu aizliegumu**.

1.9. **Shēmu** paredzēts izvērtēt pēc četriem gadiem. **Komiteja** uzskata, ka **izvērtēšanu** būtu vēlams veikt **ātrāk**. Šķiet, ka **divu gadu** termiņš būtu piemērots.

1.10. EESK uzskata, ka ir svarīgi, lai **Eiropas lēmumu pieņēmēji uzņemtos vadošo lomu starptautiskās un pasaules mēroga debatēs** par vērtspapīrošanu, lai garantētu Eiropas *acquis*, kā arī pietiekamu saskaņotību starptautiskā līmenī.

⁽¹⁾ Sk. Komisijas 2015. gada 30. septembra paziņojumu Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Rīcības plāns kapitāla tirgu savienības izveidei”, COM(2015) 468 final. Sk. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1447000363413&uri=CELEX:52015DC0468>.

2. Pamatinformācija

2.1. Tūlīt pēc stāšanās amatā Junkera vadītā Komisija noteica trīs **absolūtās prioritātes**, proti, **izaugsme, nodarbinātība un investīcijas**.

2.2. Šo mērķu sasniegšanai Komisija pieņēma Investīciju plānu Eiropai, kurā paredzētas trīs sadaļas:

— trijos gados piesaistīt investīcijas vismaz EUR 315 miljardu apmērā,

— atbalstīt investīcijas reālajā ekonomikā,

— **radīt investīcijām labvēlīgu vidi** ⁽²⁾.

2.3. **Rīcības plānā kapitāla tirgu savienības izveidei**, kas pieņemts 2015. gada 30. septembrī, Komisija vēlas vienlaikus mobilizēt kapitālu Eiropā un izveidot patiesu vienoto kapitāla tirgu, kā arī līdz 2019. gadam īstenot vienu no galvenajiem elementiem sava Investīciju plāna trešajā daļā.

2.4. Vienlaikus ar rīcības plānu Komisija nāca klajā ar priekšlikumiem **vērtspapīrošanas** ⁽³⁾ jomā. Tie iekļauti tiesību aktu paketē, kas **ietver divus priekšlikumus**, un katrā no tiem aplūkoti konkrēti aspekti:

2.4.1. pirmkārt, priekšlikums par vērtspapīrošanu. Regulas priekšlikuma mērķis galvenokārt ir izveidot konkrētu un vienotu regulējumu visiem vērtspapīrošanas tirgus dalībniekiem un noteikt tādu pakārtotu darījumu kopumu, kas atbilst noteiktiem attiecināmības kritērijiem – **vienkārša, pārredzama un standartizēta vērtspapīrošana jeb VPS (STS) vērtspapīrošana** ⁽⁴⁾ ⁽⁵⁾; un

2.4.2. otrkārt, priekšlikums ar mērķi grozīt vērtspapīrošanas tiesisko regulējumu ES tiesību aktos, tostarp **kapitāla prasību jomā kredītiestādēm un ieguldījumu brokeru sabiedrībām**, lai VPS vērtspapīrošanai nodrošinātu tādu regulatīvu pieeju, kas ir jutīgāka pret risku ⁽⁶⁾, tādējādi pienācīgi ņemot vērā VPS vērtspapīrošanas īpatnības.

2.4.3. Pirmais priekšlikums paredz ne vien virkni noteikumu attiecībā uz visa veida vērtspapīrošanu, bet arī izveido **VPS vērtspapīrošanas** satvaru. Tādējādi tiek nodrošināta atsauce uz vērtspapīrošanas strukturēšanas procesu, nevis attiecīgo aktīvu kredītkvalitāti.

2.4.4. Otrais priekšlikums papildinošā veidā attiecas uz **prudenciālo pieeju** vērtspapīrošanai, kurā vairāk ņemtas vērā šo tirgu īpatnības. Priekšlikumā konkrēti aplūkotas kapitāla prasības vērtspapīrošanas pozīcijām, tostarp pret risku jutīgāka pieeja VPS vērtspapīrošanai.

3. Piezīmes

3.1. EESK pauž gandarījumu, ka priekšlikumi par vērtspapīrošanu ir publicēti vienlaikus ar rīcības plānu kapitāla tirgu savienības izveidei. Tagad ir nekavējoties jāpieņem vajadzīgie pasākumi. Eiropas ekonomika joprojām ir lielā mērā atkarīga no banku finansējuma. Eiropas finanšu sistēmā bankas aizdevumi veido 75–80 % no kopējā ekonomikas finansējuma ⁽⁷⁾. Komiteja uzskata, ka banku finansējums un caur tirgu nākošais finansējums ir savstarpēji saistīts un jāuzskata par savstarpēji papildinošu.

⁽²⁾ Sk. Eiropas Komisijas tīmekļa vietni http://ec.europa.eu/priorities/jobs-growth-investment/plan/index_lv.htm.

⁽³⁾ Regulas priekšlikumā (1. apsvērumā) vērtspapīrošana aprakstīta šādi: "Vērtspapīrošana ietver darījumus, kas aizdevējam – parasti kredītiestādei – dod iespēju refinansēt aizdevumu vai riska darījumu kopumu, piemēram, aizdevumus nekustamo īpašumu iegādei, automašīnu izpirkumnomas darījumus, patēriņa vai kredītkaršu kreditus, tos pārveidojot par tirgojamiem vērtspapīriem. Aizdevējs apkopo un pārstrukturē portfeli savus aizdevumus, tos sagrupējot pa dažādām riska kategorijām, kas paredzētas dažādiem ieguldītājiem, un tādējādi ieguldītāji var ieguldīt aizdevumos un citādos riska darījumos, kas parasti tiešā veidā nav iespējams. Peļņu ieguldītājiem rada attiecīgo (pamatā esošo) aizdevumu naudas plūsmas."

⁽⁴⁾ Priekšlikums regulai par vērtspapīrošanu (sk. 3. zemsvītras piezīmi).

⁽⁵⁾ Saīsinājums "STS" atbilst angļu valodas versijai "simple, transparent and standardised securitisations".

⁽⁶⁾ Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Regulu (ES) Nr. 575/2013 par prudenciālajām prasībām attiecībā uz kredītiestādēm un ieguldījumu brokeru sabiedrībām. Sk. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015PC0473&qid=1445963164202&from=LV>.

⁽⁷⁾ Sk. "Bank deleveraging, the move from bank to market-based financing, and SME financing" (Banku parāda samazināšana, pāreja no bankas finansējuma uz tirgus finansējumu un MVU finansējumu), ESAO, 2012. gads. Sk. http://www.oecd.org/finance/financial-markets/Bank_deleveraging-Wehinger.pdf.

3.2. Turklāt investīciju līmenis joprojām ir daudz zemāks nekā pirms finanšu un ekonomiskās krīzes reģistrētais līmenis. Kaut arī ES iekšzemes kopprodukts (IKP) un privātais patēriņš 2014. gada otrajā ceturksnī kopumā bija tuvu 2007. gada rādītājiem, investīciju kopsūma bija par 15 % mazāka nekā 2007. gadā⁽⁸⁾.

3.3. Komiteja jau ir uzsvērusi vērtspapīrošanas svarīgo nozīmi, īpaši attiecībā uz MVU, kuri joprojām ir lielā mērā atkarīgi no banku finansējuma⁽⁹⁾. MVU ir nozīmīga loma Eiropas ekonomikā, jo vairāk nekā 98 % Eiropas uzņēmumu ir MVU, un tie nodrošina vairāk nekā 67 % darbvietu ES privātajā sektorā un rada 58 % uzņēmumu bruto pievienotās vērtības⁽¹⁰⁾.

3.4. Turklāt MVU aizdevumu vērtspapīrošana šobrīd ir visai ierobežota, pretēji vērtspapīrošanai attiecībā uz zemes īpašumiem, ko tikai nedaudz ietekmējusi finanšu krīze. Pašlaik tikai 8 % no vērtspapīrošanas tirgus attiecas uz MVU, bet uz mājokļu hipotēkām (RMBS) – 58 %⁽¹¹⁾. Tāpēc komiteja uzskata, ka stratēģijā kapitāla vienotā tirgus izveidei īpaša uzmanība jāpievērš vērtspapīrošanai, kas saistīta ar MVU.

3.5. Ir svarīgi atjaunot vērtspapīrošanas tirgus, īpaši MVU segmenta, dinamiku. Investīciju plānā Eiropai kvalitatīvas vērtspapīrošanas ilgtspējīga tirgus izveide minēta kā viena no piecām jomām, kurās ir nepieciešama īstermiņa rīcība. Ja vērtspapīrošanas tirgus atgrieztos pirmskrīzes vidējā emisijas līmenī un kredītiestādes jaunās emisijas izmantotu jaunu kredītu izsniegšanai, tās privātajam sektoram varētu nodrošināt papildu kredītu EUR 100–150 miljardu apmērā. Šī summa nodrošinātu ES uzņēmumiem un mājsaimniecībām piešķirtā kredīta pieaugumu par 1,6 %⁽¹²⁾.

3.6. EESK jau ir paudusi atbalstu dinamikas atjaunošanai, bet ar zināmiem nosacījumiem. Lai neatkārtotu kļūdas, ko agrāk pieļāvušas ASV, komiteja iesaka precīzi noteikt regulējumu vērtspapīrošanas jomā⁽¹³⁾. Komiteja arī uzskata: lai izveidotu ilgtspējīgu augstas kvalitātes vērtspapīrošanas tirgu, jāveicina tādu pamatstruktūru izveide, kurām ir īsa starpniecības ķēde, lai veidotu tiešu saikni starp aizņēmējiem un noguldītājiem⁽¹⁴⁾.

3.7. Komiteja uzskata, ka šobrīd ir svarīgi pieņemt vispārēju, ilgtspējīgu un padziļinātu pieeju, ņemt vērā visus nepieciešamos mērķus un visu iesaistīto dalībnieku intereses, kā arī panākt visu minēto faktoru taisnīgu un atbilstīgu saskaņotību. Jāpanāk, ka ikvienam pasākumam ir pozitīva ietekme gan uz ekonomikas finansēšanu (sk. iepriekš) un finanšu sistēmas stabilitāti, gan ieguldītāju interesēm.

3.8. Komiteja uzskata, ka reāla vienotā tirgus izveides nolūkā regula ir pareizā izvēle šīs iniciatīvas īstenošanai. Ja vēlamies, lai regulējumam būtu konkrēti pozitīvi rezultāti, tam jābūt pietiekami tālejošam un jāspēj piesaistīt ieguldītājus.

3.9. Komiteja atzinīgi vērtē centienus panākt finanšu sistēmas stabilitāti un šo centienu potenciālu. Priekšlikumi paredz virkni pienākumu pārredzamības jomā un sekmē plašāku un efektīvāku riska sadalījumu starp vairākiem dalībniekiem gan finanšu nozarē, gan ārpus tās.

3.10. Komiteja uzskata, ka minētie pienākumi pārredzamības jomā ir ļoti svarīgi, jo tieši pārredzamības un vienotības trūkums ir viens no galvenajiem šķēršļiem vērtspapīrošanas tirgus izveidei. Pamatprincips, kas tiek piemērots, nosakot atšķirību starp dažādām vērtspapīroto produktu kategorijām un ieviešot vienkāršus, pārredzamus un standartizētus produktus, tiek uzskatīts par piemērotu līdzekli, lai nostiprinātu ieguldītāju uzticēšanos un atjaunotu tirgu.

3.11. Ar riska paturēšanas prasību tiek nodrošināts, ka pusēm, kas veic minētās darbības, pašām jāuzņemas tikai minimāls portfeļa risks. Komiteja uzskata, ka šī prasība ir pamatots vispārējs princips. Komiteja arī norāda, ka vairs nav iespējams "iniciēšana izplatīšanai" modeļa recidīvs.

⁽⁸⁾ "Faktu lapa Nr. 1: Kāpēc ES ir vajadzīgs investīciju plāns?" Eiropas Komisijas un EIB kopīgais dokuments. Sk. http://ec.europa.eu/priorities/jobs-growth-investment/plan/docs/factsheet1-why_lv.pdf.

⁽⁹⁾ Sk. informatīvā ziņojuma "MVU piekļuve finansējumam" (EESC-2014-06006-00-01-RI-TRA) 1.2.5. punktu un atzinumu "Uzņēmējdarbības finansēšana: jaunu finanšu mehānismu meklēšana" (OV C 451, 16.12.2014., 20. lpp.), 1.5. punkts.

⁽¹⁰⁾ Gada ziņojums par Eiropas MVU 2013.–2014. gadā, kā minēts informatīvajā ziņojumā "MVU piekļuve finansējumam" (EESC-2014-06006-00-01-RI-TRA).

⁽¹¹⁾ *Residential Mortgage-Backed Securities* (ar mājokļu hipotēkām nodrošināti vērtspapīri).

⁽¹²⁾ Priekšlikums regulai vērtspapīrošanas jomā.

⁽¹³⁾ Sk. EESK atzinumu par tematu "Īlstermiņa finansēšana – turpmākais darbs" (OV C 451, 16.12.2014, lpp. 91.), 3.3.2. punkts.

⁽¹⁴⁾ Sk. atzinumu par zaļo grāmatu "Kapitāla tirgu savienības veidošana" (OV C 383, 17.11.2015., 64. lpp.), 3.9. punkts.

3.12. Ieguldītājiem ir gan tiesības, gan pienākumi. Tiem, kuri iegulda savus līdzekļus, lai gūtu peļņu, ir pienākums veikt uzticamības pārbaudi (*due diligence*) attiecībā uz vērtspapīrošanu, kurā tiek veikti ieguldījumi. Ja tiktu mainīta nostāja un atbildība tiktu uzlikta uzraudzības iestādēm un valsts iestādēm, tas nozīmētu, ka jāpievēršas delikātajam jautājumam par bezrūpīgas rīcības risku (*moral hazard*).

3.13. Noteiktos apstākļos vērtspapīrošanas darījumi un tirgi var būt saistīti ar risku. To apliecina nesenā pieredze, kad tika pieļautas atsevišķas kļūdas. Šobrīd jānodrošina, lai mūsu virzītās dinamikas atjaunošanas ietvaros netiktu atkārtotas agrāk pieļautās kļūdas, un tas skaidri norādīts Komisijas 2014. gada beigās publicētajā Investīciju plānā. Jaunajā vidē skaidri jānorāda, kāds ir risks un kuri dalībnieki būs par to atbildīgi. Pateicoties standartu saskaņošanai paziņošanas jomā, strukturētāku datu sniegšanai un noteiktu modeļu izmantošanai, varēs nostiprināt ieguldītāju uzticēšanos un uzlabot riska novērtējumu. Stiprināšana apvienojumā ar augstākas kvalitātes datiem, iespējams, nodrošinās, ka ārējo kredītvērtējuma aģentūru iesaiste kļūst pilnīgi nevajadzīga.

3.14. Jaunajā regulā ir jāiekļauj drošības, pārredzamības un piemērošanas ("izpildes") principi, jo arī tas palīdzēs nostiprināt uzticēšanos jaunajiem tirgiem. Jānodrošina atbilstoša uzraudzība un jāņem vērā arī starptautiskā dimensija.

3.15. EESK atzinīgi vērtē arī principu, ka šie darījumi un tirgi ir pieejami tikai profesionāliem un institucionāliem ieguldītājiem, bankām un citiem ilgtermiņa ieguldītājiem. Dokumenta projektā uzsvērtā nostāja, ka mazajiem ieguldītājiem un patērētājiem šie darījumi un tirgi nav pieejami. Ņemot vērā vērtspapīrošanas sarežģītību un ar to saistīto risku, šāda pieeja ir pareiza, taču komiteja uzsver, ka šim aizliegumam jābūt skaidri norādītam dokumentos.

3.16. Komiteja pilnībā apzinās, ka pašreizējo dokumentu mērķis ir veicināt vērtspapīrošanas tirgu dažu svarīgāko elementu saskaņotību un ka tajos nemaz nav minēta turpmāka papildu saskaņošana šajos tirgos attiecībā uz tajos notiekošajiem procesiem un praksi. Mums jāpievērš uzmanība visiem šajā nozarē īstenotajiem centieniem, tie jāuzrauga un jāizvērtē.

3.17. Attiecībā uz izvērtēšanu, kas paredzēta četrus gadus pēc šīs iniciatīvas spēkā stāšanās, EESK atbalsta minētā termiņa saīsināšanu līdz diviem gadiem, lai projektam nodrošinātu veiksmīgas īstenošanas iespējas.

3.18. Turklāt ir svarīgi, lai Eiropas politikas veidotāji uzņemtos vadošo lomu starptautiska mēroga debatēs. Tas īpaši attiecas uz Bāzeles diskusijām⁽¹⁵⁾ par tiesiskā regulējuma izstrādi vienkāršai, pārredzamai un standartizētai vērtspapīrošanai, lai tādējādi nodrošinātu pietiekamu saskaņotību starptautiskā līmenī.

Briselē, 2016. gada 20. janvārī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS

⁽¹⁵⁾ Apspriešanās ar Bāzeles Banku uzraudzības komiteju un Starptautisko Vērtspapīru komisiju organizāciju attiecībā uz kritērijiem, kas ļauj noteikt vienkāršu, pārredzamu un standartizētu vērtspapīrošanu. Apspriešanās notika no 2014. gada 11. decembra līdz 2015. gada 13. februārim.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido energoefektivitātes marķējuma satvaru un atceļ Direktīvu 2010/30/ES”

(COM(2015) 341 final – 2015/0149 (COD))

(2016/C 082/02)

Ziņotājs: Emilio FATOVIC

Eiropadome 2015. gada 31. augustā un Eiropas Parlaments 2015. gada 15. septembrī saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 194. panta 2. punktu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai, ar ko izveido energoefektivitātes marķējuma satvaru un atceļ Direktīvu 2010/30/ES”

(COM(2015) 341 final – 2015/0149 (COD)).

Par komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2016. gada 7. janvārī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 513. plenārajā sesijā, kas notika 2016. gada 20. un 21. janvārī (20. janvāra sēdē), ar 218 balsīm par, 2 balsīm pret un 6 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atbalsta Komisijas priekšlikumu izveidot energoefektivitātes marķējuma satvaru, uzskatot, ka, ja tas tiks pareizi ieviests un integrēts ar Ekodizaina direktīvu, tam būs pozitīva ietekme uz vidi, patērētājiem, uzņēmumiem un darba ņēmējiem.

1.2. Komiteja uzskata, ka ar šo priekšlikumu tiks risinātas galvenās problēmas, kas saistītas ar spēkā esošajiem tiesību aktiem, tostarp efektīva tiesību aktu piemērošana, efektīva tirgus uzraudzība un patērētāju tiesības saņemt skaidru, saprotamu un salīdzināmu informāciju. Jo īpaši EESK aicina Komisiju turpināt iesākto energoefektivitātes klašu standartizāciju un vienkāršošanu visām ražojumu kategorijām.

1.3. EESK atbalsta regulas, nevis direktīvas kā instrumenta izmantošanu, lai nodrošinātu tiesību akta efektīvu un vienotu īstenošanu visā Eiropā.

1.4. Komiteja par pareizu uzskata lēmumu izveidot ražojumu datubāzi kā piemērotu instrumentu tirgus uzraudzības efektivitātes uzlabošanai. EESK tomēr uzskata, ka ir būtiski intensificēt pārdošanā esošo ražojumu instrumentālās kontroles ar mērķi pārbaudīt ražojuma raksturlielumu un uz etiķetes norādīto raksturlielumu faktisko atbilstību.

1.5. EESK aicina Komisiju izveidot un finansēt kopīgus un saskaņotus mācību kursus visiem darba ņēmējiem un citām personām, kas iesaistītas uzraudzībā un kontrolē.

1.6. EESK atbalsta lēmumu atgriezties pie iepriekšējās A–G energoefektivitātes skalas, kas patērētājiem bija vieglāk saprotama, kā arī ieviest krāsu skalu no zaļās līdz sarkanajai krāsai, lai uzlabotu ražojuma energoefektivitātes noteikšanu.

1.7. Komiteja ierosina izstrādāt energomarķējuma jaunu grafisku izkārtojumu, lai tādējādi apkarotu viltošanu un izvairītos neskaidrību radīšanas patērētājiem, jo īpaši pārejas periodā. Turklāt EESK iesaka krāsu skalu atstāt pelēku tām klasēm, kuras tirgū pieejami ražojumi neaizņem skalas atjaunināšanas rezultātā vai arī sakarā ar Ekodizaina direktīvā noteiktajiem ierobežojumiem.

1.8. EESK ierosina jauno marķējumu apvienot ar citu patērētājiem būtisku informāciju, piemēram, par ražojumu minimālo izmantošanas laiku un energopatēriņu ražojuma lietošanas laikā, tostarp ņemot vērā oglekļa dioksīda pēdu. Šāda informācija ir ļoti svarīga, lai padarītu ekonomiski salīdzināmus energopatēriņu ietekmējošos ražojumus, kuri pieder dažādām klasēm, un lai novērstu un kavētu ražojumu plānoto novecošanos.

1.9. EESK uzskata, ka, uzticot pašām dalībvalstīm tik būtisku jautājumu kā sankciju sistēmas pieņemšana, tiktu veicināta nevienmērīga atbilstības ievērošana, padarot nelietderīgu regulas izmantošanu direktīvas vietā.

1.10. Komiteja uzskata, ka saskaņā ar subsidiaritātes principu ES būtu jāatvieglo augstākas energoefektivitātes ražojumu pieejamība nelabvēlīgākajām sociālajām grupām, lai cīnītos ar enerģētisko nabadzību.

1.11. EESK uzskata, ka, ņemot vērā principu "dizains visiem", ir jāizstrādā ražojumi, ko var izmantot ikviens, tostarp marķējumam jābūt saprotamam visiem, īpašu uzmanību pievēršot iedzīvotāju ar invaliditāti vajadzībām.

1.12. Komiteja aicina ES rīkoties, lai iespējamo papildu izmaksu segšana, kas rodas saskaņā ar jauno marķējuma sistēmu, netiktu automātiski pārnesta uz mazumtirgotājiem vai galalietotājiem.

1.13. EESK ir sarūgtināta, ka pilnībā trūkst jebkādas *ad hoc* stratēģijas tiešsaistes tirdzniecībai, kas, tieši pretēji, uzskatāma par nepieciešamu, jo tā ir viena no jomām, kurā normatīvo aktu piemērošana ir lielā mērā nepietiekama. EESK jo īpaši aicina steidzami rīkoties, lai regulētu tiešsaistes tirdzniecības vietas, kurās tika atklāti vislielākie pārkāpumi saistībā ar energomarķējuma norādes pienākumu.

1.14. EESK norāda, ka nav arī *ad hoc* pasākumu attiecībā uz reģenerētajiem energopatēriņu ietekmējošiem ražojumiem. EESK uzskata, lai novērstu normatīvo aktu trūkumu un galvenokārt lai veicinātu energoefektivitātes un aprites ekonomikas stratēģiju labāku integrāciju, jo īpaši jāreglamentē šādu ražojumu tirdzniecība, ja tie tiek pārdoti attiecīgajās tirdzniecības vietās.

1.15. Komiteja aicina Eiropas Komisiju pievērst īpašu uzmanību ražojumiem, kas importēti no trešām valstīm, lai aizsargātu Eiropas ražošanu no iespējamās negodīgas konkurences vai krāpniecības marķējuma būtiskas viltošanas gadījumā.

1.16. EESK uzskata, ka ES nevar sasniegt savus energoefektivitātes mērķus tikai ar patērētāju aktīvu iesaisti. Tādēļ komiteja aicina, lai organizēta pilsoniskā sabiedrība papildinātu valstu valdību centienus īstenot efektīvākus un plašākus informēšanas un izpratnes veidošanas pasākumus, tostarp attiecībā uz atsevišķiem mazumtirgotājiem.

1.17. Komiteja atbalsta priekšlikumu reklāmā obligāti iekļaut katra ražojuma energomarķējumu, bet, ja tas nav iespējams, vismaz energoefektivitātes klasi, lai labāk informētu patērētājus un palielinātu viņu informētību.

1.18. EESK uzskata, ka tikai viena nedēļa, kas atvēlēta pārejas perioda beigās, ir pārāk īss laiks, lai pilnībā nomainītu ražojumu marķējumu saskaņā ar jauno sistēmu. Tādēļ tā lūdz to pagarināt uz 30 dienām.

1.19. EESK aicina Komisiju izvēlēties piesardzīgāku un pārdomātāku pieeju deleģētajiem aktiem. Komiteja konkrēti vēlas, lai pilnvaras būtu skaidri noteiktas, būtu nodrošināta Parlamenta uzraudzība un, jo īpaši, lai deleģēto aktu pieņemšana vienmēr būtu saistīta ar faktisku apspriešanos ar dalībvalstīm, EESK un ieinteresētajām personām un to iesaisti.

1.20. EESK uzskata, ka astoņi gadi ir atbilstošs periods marķējuma satvara pārskatīšanai, tomēr ierosina veikt šī satvara ietekmes novērtējumu vidējā termiņā.

1.21. Komiteja uzskata, ka ir svarīgi izveidot nepārprotamu un stabilu skalas atjaunināšanas mehānismu, kas turpmākās skalas atjaunināšanas, kuras būs nepieciešamas sakarā ar tirgus tehnoloģiskajām pārmaiņām, ļautu īstenot ekonomiski, precīzi un neapstrīdami. Tādēļ komiteja ierosina sākt skalas atjaunināšanu tikai tad, kad A energoklases ražojumu īpatsvars tirgū būs vismaz 20 %.

2. Ievads

2.1. Komisija 2015. gada 25. februārī publicēja Enerģētikas savienības paketi, kas sastāv no trīs paziņojumiem:

- pamatstratēģija spēcīgai Enerģētikas savienībai ⁽¹⁾,
- paziņojums par ES nostāju Klimata politikā: darbs pie globālā nolīguma par klimata pārmaiņām,
- paziņojums, kurā noteikti pasākumi, lai sasniegtu mērķi līdz 2020. gadam īstenot energotīklu starpsavienojumu 10 % apjomā.

2.2. Enerģētikas savienības stratēģiju, kuras pamatā ir holistiska pieeja un kuras mērķis ir uzlabot energoapgādes drošību, ilgtspēju un konkurētspēju, veido pieci aspekti:

- enerģētiskā drošība, solidaritāte un uzticēšanās,
- pilnībā integrēts Eiropas enerģijas tirgus,
- energoefektivitāte, kas palīdz ierobežot pieprasījumu,
- ekonomikas dekarbonizācija,
- pētniecība, inovācija un konkurētspēja.

2.3. Saistībā ar šo stratēģiju ir paredzēta regula, ar ko izveido energoefektivitātes marķējuma satvaru, lai atceltu iepriekšējo Direktīvu 2010/30/ES ⁽²⁾.

2.4. Jaunais marķējuma satvars ietver vēl vienu tiesību aktu, t. i., Direktīvu 2009/125/EK jeb Ekodizaina direktīvu ⁽³⁾. Kā norāda klimata politikas un enerģētikas komisārs *Miguel Arias Cañete*, vienlaicīga abu tiesību aktu īstenošana "līdz 2020. gadam Eiropā ļaus ietaupīt tikpat daudz enerģijas, cik Itālijā izmanto katru gadu, t. i., kas līdzvērtīga 166 miljoniem tonnu degvielas", radot ievērojamu ietekmi uz CO₂ samazināšanu.

2.5. Jaunajā regulā cita starpā ir ņemti vērā arī *ex post* novērtējuma rezultāti attiecībā uz spēkā esošajiem tiesību aktiem, starp iedzīvotājiem un ieinteresētajām personām notikušo apspriešanu iznākums, kā arī īpašs ietekmes novērtējums ⁽⁴⁾.

3. Komisijas priekšlikuma kopsavilkums

3.1. Komisijas priekšlikums pirmo reizi ir izstrādāts regulas, nevis direktīvas formā ne tikai tādēļ, lai dalībvalstīm un uzņēmumiem vienkāršotu regulatīvo vidi, bet arī, lai nodrošinātu, ka tajā ietvertos principus piemērotu un izpildītu vienoti visā Eiropas Savienībā.

3.2. Priekšlikumā paredzēts izveidot ražojumu datubāzi, lai uzlabotu tirgus uzraudzības efektivitāti. Ražotājiem šajā datubāzē būs jāievada noteikta informācija. Ir svarīgi uzsvērt, ka šāda informācija uzņēmumiem jau tagad pēc pieprasījuma ir jāsniedz valstu tirgus uzraudzības iestādēm. Tādēļ Eiropas Komisija lēš, ka papildu izmaksas uzņēmumiem būs minimālas ⁽⁵⁾.

⁽¹⁾ Atsauce: COM(2015) 80 final.

⁽²⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2010. gada 19. maija Direktīva 2010/30/ES par enerģijas un citu resursu patēriņa norādīšanu ražojumiem, kas saistīti ar energopatēriņu, izmantojot etiķetes un standarta informāciju par precēm (OV L 153, 18.6.2010., 1. lpp.).

⁽³⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 21. oktobra Direktīva 2009/125/EK, ar ko izveido sistēmu, lai noteiktu ekodizaina prasības ar enerģiju saistītiem ražojumiem (OV L 285, 31.10.2009., 10. lpp.).

⁽⁴⁾ SWD(2015) 139.

⁽⁵⁾ COM(2015) 341 final, "Paskaidrojuma raksta" 2.3. punkts.

3.3. Priekšlikuma mērķis ir pārskatīt spēkā esošo energoefektivitātes skalu, kas tika ieviesta ar Direktīvu 2010/30/ES, divu iemeslu dēļ:

- a) tika norādīts, ka, izmantojot skalu ar klasēm no A+ līdz A+++, marķējums kļuvis mazāk saprotams un attur patērētājus iegādāties ražojumus ar lielāku energoefektivitāti;
- b) vairākās kategorijās tirgus jau ir piesātināts ar augstākās energoefektivitātes klases ražojumiem.

Tādēļ Komisija ierosina atgriezties pie sākotnējās A–G skalas, kas tiek uzskatīta par saprotamāku, nomainot marķējumā skalas visiem ražojumiem, kas pašlaik ir pārdošanā. A un B klase paliks brīva, lai novērstu visaugstāko klašu tūlītēja piesātinājuma problēmu⁽⁶⁾. Turklāt papildus tam ir paredzēts arī ieviest marķējumā krāsu skalu no zaļās līdz sarkanajai krāsai, kas apzīmētu ražojumus, kuri no enerģētikas viedokļa ir vairāk vai mazāk efektīvi.

3.4. Priekšlikumā paredzēts sešu mēnešu pārejas periods, kura laikā pārdošanā esošie ražojumi būs pieejami ar dubulto marķējumu, lai precīzāk īstenotu skalu nomainu marķējumā, neradot patērētājiem turpmākas neskaidrības. Turklāt šajā posmā dalībvalstīm būs jāorganizē *ad hoc* kampaņas, lai informētu patērētājus par jauno marķējuma sistēmu.

3.5. Kā uzskata Komisija, uzraudzībai un sankciju sistēmas noteikšanai arī turpmāk jāpaliek attiecīgo dalībvalstu pārziņā⁽⁷⁾.

3.6. Komisijai ir piešķirtas pilnvaras pieņemt deleģētos aktus, lai nodrošinātu tiesību aktu pareizu piemērošanu. Šādas pilnvaras Padome un Parlaments var atsaukt jebkurā laikā. Saistībā ar katru deleģēto aktu Komisijai būs jānodrošina līdzsvarota dalībvalstu un ieinteresēto personu pārstāvju līdzdalība attiecībā uz konkrēto ražojumu kategoriju. Dalībvalstis un ieinteresētās personas tiksies *ad hoc* Apspriežu forumā.

3.7. Nākamā energomarķējuma regulējuma pārskatīšana paredzēta pēc astoņiem gadiem. Tirdzniecībā jau esošo produktu marķējums tiks pārskatīts pēc pieciem gadiem, taču pēc regulas pieņemšanas tirgotu produktu skalas atjaunināšanas precīzs grafiks nav noteikts.

4. Vispārīgas piezīmes

4.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikumu, kura pamatā ir apziņa, ka energoefektivitātes marķējumam ir pozitīva ietekme uz vidi, patērētājiem, Eiropas uzņēmumiem un nodarbinātības līmeni⁽⁸⁾.

4.2. EESK jaunajai marķējuma sistēmai piešķir svarīgu stratēģisku, kā arī tīri tehnisku nozīmi, jo tā gan tiešā, gan netiešā veidā ietekmēs enerģētikas, iekšzemes tirdzniecības, tehnoloģiju attīstības nozares, vides jomu un kopumā visus ilgtspējīgas attīstības procesus.

4.3. Komiteja atzīst: lai gan atsevišķos aspektos priekšlikumam trūkst pietiekama vērienīguma un redzējuma, tas ir vērtējams atzinīgi, jo ar to tiek risinātas galvenās problēmas, kas saistītas ar spēkā esošajiem tiesību aktiem. Šajā priekšlikumā uzmanība faktiski ir vērsta uz tūlītēju un neatliekamam problēmu risināšanu, neparedzot iespējamās tirdzniecības un enerģijas ražošanas attīstības tendences nākotnē.

4.4. EESK aicina Komisiju turpināt iesākt energoefektivitātes klašu standartizāciju un vienkāršošanu visām ražojumu kategorijām. Tam būs liela nozīme selektīvās pieejas izplatīšanā attiecībā uz iegādi, ko veic patērētāji, izvēloties augstākas kvalitātes produktus.

4.5. EESK atbalsta lēmumu par regulas, nevis direktīvas kā instrumenta izmantošanu, lai nodrošinātu tiesību akta efektīvu un precīzu īstenošanu vienotā veidā visā Eiropā. Šāda instrumenta selektīva izmantošana ir būtiska, ņemot vērā arī notiekošo Eiropas integrācijas procesu.

⁽⁶⁾ COM(2015) 341 final, 7. panta 3. punkts.

⁽⁷⁾ COM(2015) 341 final, 4. panta 5. punkts.

⁽⁸⁾ EESK atzinums par tematu "Ekodizains/enerģiju patērējoši ražojumi" (OV C 112, 30.4.2004., 25. lpp.).

4.5.1. Komiteja atbalsta priekšlikumu izveidot ražojumu datubāzi kā nepieciešamu instrumentu tirgus efektīvai uzraudzībai. Jāatzīmē, ka daudzās Eiropas dalībvalstīs patērētāju organizācijas ir vairākkārt norādījušas uz problēmu saistībā ar iepriekšējās Direktīvas 2010/30/ES nepietiekamu īstenošanu un no tā izrietošo faktu, ka tirgū ir ražojumi, kuriem nav marķējuma par energopatēriņu. Tas ir jādara arī tādēļ, lai nodrošinātu patiesi līdzvērtīgus konkurences nosacījumus ražojumiem iekšējā tirgū.

4.6. Tomēr EESK uzskata, ka ražojumu datubāzes izveidei ir svarīga, taču ne izšķiroša nozīme saistībā ar pietiekamu tirgus uzraudzību, un vēlas, lai kompetentās iestādes palielinātu pārdošanā esošo ražojumu instrumentālās kontroles ar mērķi pārbaudīt ražojuma raksturlielumu un uz etiķetes norādīto raksturlielumu faktisko atbilstību.

4.7. Ņemot vērā tirgus kontroles un uzraudzības ļoti tehnisko raksturu, komiteja aicina Komisiju izstrādāt kopīgus standartizētus mācību kursus darba ņēmējiem un citām iesaistītajām personām, kas veic tirgus uzraudzību un kontroli, un paredzēt tam atbilstošu finansējumu, lai tādējādi visās dalībvalstīs regula tiktu ieviesta savlaicīgi un ar pienācīgu efektivitāti.

4.8. Komiteja atbalsta lēmumu atgriezties pie sākotnējās A–G energoefektivitātes skalas, jo patērētājiem tā ir vieglāk saprotama. Kā piemērs tiek minēts tas, ka starp A+++ un A+ klases ledusskapjiem pastāv energopatēriņa atšķirība, kas līdzvērtīga 42 %, lai gan pašreizējā marķējuma sistēma neļauj uzreiz saprast energoefektivitātes un izmaksu atšķirību. Tas nozīmē, ka attiecībā uz dažām ražojumu kategorijām tiek piemērots princips “kas maksā vairāk, tērē mazāk”, ļaujot patērētājiem neilgā laikā atgūt izmaksas par augstāko kategoriju. Tādēļ ir nepieciešams, lai marķējums būtu skaidrāks, saprotamāks un salīdzināms.

4.9. EESK uzskata, ka galvenais šā priekšlikuma mērķis ir tā vienota piemērošana visā Eiropā, bet, ja tik būtisks jautājums kā sankciju sistēmas pieņemšana tiek atstāta katras dalībvalsts ziņā, tiks veicināta tiesību akta nevienmērīga ievērošana, padarot nelietderīgu regulas izmantošanu direktīvas vietā.

4.10. Kopumā komiteja uzskata, ka šādi veidota jaunā marķējuma sistēma varēs nodrošināt šādus ieguvumus:

4.10.1. Patērētāji saņems vēl precīzāku, atbilstošāku un salīdzināmu informāciju par energoefektivitāti un energopatēriņu attiecībā uz visiem ražojumiem, ko pārdod Eiropas Savienībā, veicinot pirkumus, kuri ir pārdomāti, ekonomiski izdevīgi ilgtermiņā un kuru izmantošana ir videi labvēlīga.

4.10.2. Ražojumu brīva aprīte uzlabosies, nodrošinot vienlīdzīgus nosacījumus. Tas stiprinās arī Eiropas uzņēmumu konkurētspēju, kuri, saņemot priekšrocības pirmiem ienākt tirgū salīdzinājumā ar trešo valstu uzņēmumiem, kā arī augstākas peļņas normas iespējas, tiks stimulēti ieviest inovācijas.

4.10.3. Nodarbinātības līmenis paaugstināsies, ja Eiropas uzņēmumi apņemsies turpmāk nepārcelt savu ražošanu, netiešā veidā nodrošinot Eiropas ražošanas un iekšzemes patēriņa atjaunošanos.

5. Īpašas piezīmes

5.1. Komiteja uzskata, ka jaunā marķējuma sistēma uzlabos situāciju saistībā ar spēkā esošajiem tiesību aktiem, bet neatrisinās visas patērētāju informēšanas vajadzības. Šajā sakarā komiteja iesaka jaunajā marķējumā ietvert citu informāciju, piemēram, par ražojumu minimālo izmantošanas laiku⁽⁹⁾ un energopatēriņu visā ražojuma lietošanas laikā, tostarp ņemot vērā oglekļa dioksīda pēdu. Šāda informācija ir ļoti svarīga, lai padarītu ekonomiski salīdzināmus energopatēriņu ietekmējošos ražojumus, kuri pieder dažādām klasēm, un lai novērstu un kavētu ražojumu plānoto novecošanos.

⁽⁹⁾ EESK atzinums par tematu “Rūpniecības preču izmantošanas laiks un patērētāju informēšana” (OV C 67, 6.3.2014., 23. lpp.).

5.1.1. Papildu informācija, kas ir noderīga, bet patērētājiem nebūtiska, piemēram, enerģijas papildu izmaksas, ko rada ražojumi, kurus lieto sadzīves automatizācijai, varētu būt pieejama, izmantojot īpašu tīmekļa vietni par ražojumu energoefektivitāti vai QR kodu uz marķējuma, tādējādi nodrošinot, ka katrs ražojums ir viegli pieejams ar planšetdatoru un viedtālruni, kā tas līdzīgā nolūkā jau tiek īstenots citām precēm saistībā ar rīcības plāna "Lietiskais internets" pakāpenisku ieviešanu⁽¹⁰⁾.

5.2. Komiteja ierosina izstrādāt energomarķējuma jaunu grafisku izkārtojumu, lai tādējādi apkarotu viltošanu un izvairītos neskaidrību radīšanas patērētājiem, jo īpaši pārejas periodā. Turklāt EESK iesaka krāsu skalu atstāt pelēku tām klasēm, kuras tirgū pieejamie ražojumi neaizņem, lai tādējādi nemazinātu patērētāju vēlmi pirkt. Tas attiecas gan uz zemākajām klasēm, kurās ar Ekodizaina direktīvu ražojumi tika izņemti no tirgus, gan uz augstākajām klasēm, kurās tirgū esošie ražojumi vēl neietilpst vai iekļauti skalas atjaunināšanas rezultātā.

5.3. EESK atgādina Komisijai argumentus, kas jau minēti atzinumā TEN/516⁽¹¹⁾, un jo īpaši "enerģētiskās nabadzības" problēmu, kas skar vairāk nekā 50 miljonus iedzīvotāju visā ES. Tas nozīmē, ka saskaņā ar subsidiaritātes principu Eiropas Savienībai ir pēc iespējas vairāk jāveicina augstākas energoefektivitātes ražojumu pieejamība visnabadzīgākajām un visneaisargātākajām sabiedrības grupām. Vienlaikus Eiropas Savienībai vajadzētu rīkoties, lai iespējamo papildu izmaksu segšana, kas rodas saskaņā ar jauno marķējuma sistēmu, netiktu automātiski pārnesta uz mazumtirgotājiem vai galalietotājiem.

5.3.1. Daudzās Eiropas valstīs jau ir veiksmīgi īstenota laba prakse attiecībā uz subsidiaritāti un energopatēriņu ietekmējošu ražojumu pieejamību. Viena no tām paredz iespēju nodokļu deklarācijā atskaitīt izmaksas par augstākas klases energopatēriņu ietekmējošiem ražojumiem. Tomēr, neraugoties uz to, ka valstu laba prakse kopumā ir noderīga un svarīga, EESK pauž cerību, ka Eiropas Savienība un Eiropadome, jo īpaši ņemot vērā energoefektivitātes paaugstināšanas nozīmi, efektīvi īsteno subsidiaritātes principu un rīkosies, lai izstrādātu vienotu stratēģiju visu iedzīvotāju iesaistei "enerģētikas revolūcijas" procesā.

5.4. EESK uzskata, ka, ņemot vērā principu "dizains visiem", kura mērķis ir izstrādāt ražojumus, ko var izmantot ikviens, arī marķējumam jābūt arvien saprotamākam visiem, īpašu uzmanību pievēršot iedzīvotāju ar invaliditāti vajadzībām.

5.5. EESK ir sarūgtināta par to, ka nav izstrādāta īpaša stratēģija tiešsaistes tirdzniecībai, kuras apgrozījums nepārtraukti pieaug un kas līdz šim ir viena no jomām, kurā ražojumu salīdzināmība un jo īpaši tirgus uzraudzība ir sarežģītāka un sagādā vairāk grūtību. Saskaņā ar novērojumu centra *MarketWatch* datiem tikai 23 % no tiešsaistes tirdzniecībā esošajiem ražojumiem ir pareizs marķējums. Tas ir viens no faktoriem, kas izkropļo tirgu, radot acīmredzamu kaitējumu uzņēmumiem un patērētājiem.

5.5.1. Komiteja norāda, ka pašreizējā Deleģētā regula (ES) Nr. 518/2014 par energopatēriņu ietekmējošu ražojumu marķējumu internetā, kas stājās spēkā 2015. gada 1. janvārī, netika atbilstoši saistīta ar jauno regulas priekšlikumu. Tajā cita starpā ir noteikts, ka marķējums ir obligāts tikai jauniem ražojumiem, nevis tiem, kas jau ir pārdošanā; šajā gadījumā ir paredzēts brīvprātīgs marķējums. Turklāt regulas priekšlikumā nav aplūkota tiešsaistes tirdzniecības vietu problēma, kad patērētājs bieži vien neapzināti nopērk ražojumus, ko pārdošanai piedāvā trešie reklāmdevēji, par kuru viltoto vai nepatieso reklāmu vietne neatbild.

5.6. EESK konstatē, ka ne tagadējā, ne jaunā marķējuma sistēma nerisina jautājumu par reģenerētajiem energopatēriņu ietekmējošiem ražojumiem. Šajā sakarā komiteja uzskata, ka šādu ražojumu un galvenokārt ražojumu, kas tiek pārdoti attiecīgajās tirdzniecības vietās, tirdzniecības reglamentēšana ir pamatota un nepieciešama, lai novērstu nepilnības regulējumā un jo īpaši lai veicinātu Ekodizaina direktīvas un Komisijas paziņojuma "Ceļā uz aprites ekonomiku"⁽¹²⁾ labāku integrāciju. EESK arī atgādina jau iepriekš veiktos pasākumus ražojumu plānotās novecošanas novēršanā, veicinot ilgāk lietojamu un izturīgāku ražojumu tirdzniecību⁽¹³⁾.

⁽¹⁰⁾ EESK atzinums par tematu "Lietiskais internets – rīcības plāns Eiropai" (OV C 255, 22.9.2010., 116. lpp.).

⁽¹¹⁾ EESK atzinums par tematu "Saskaņota Eiropas rīcība enerģētiskās nabadzības novēršanai un apkarošanai" (OV C 341, 21.11.2013., 21. lpp.).

⁽¹²⁾ COM(2014) 398 final. EESK atzinums par tematu "Ceļā uz aprites ekonomiku: bezatkritumu saimniekošanas programma Eiropai" (OV C 230, 14.7.2015., 91. lpp.).

⁽¹³⁾ Sk. 9. zemsvītras piezīmi.

5.7. Lai aizsargātu Eiropas ražošanu no iespējamās negodīgas konkurences, EESK aicina Eiropas Komisiju pievērst īpašu uzmanību ražojumiem, kas importēti no trešām valstīm. Komiteja jo īpaši aicina Komisiju sākt plašu kampaņu pret marķējuma viltošanu, nodrošinot marķējumu pret viltojumiem, nostiprinot subjektīvo un objektīvo atbilstību un, ja ir konstatēta būtiska viltošana, sodot importētāju un atsaucot ražojumu no tirgus.

5.8. Komiteja uzsver, ka izglītošana par ražojumu pārdomātas iegādes un lietošanas jautājumiem ir būtisks aspekts, lai sasniegtu mērķus, ko Eiropas Savienība ir pieņēmusi energoefektivitātes jomā. Dalībvalstis tiek pamatoti aicinātas uzņemties vadošo lomu, organizējot informēšanas un izpratnes veidošanas *ad hoc* kampaņas. Tomēr EESK gaida pilsoniskās sabiedrības organizāciju aktīvu iesaistīšanos gan valstu, gan Eiropas līmenī, lai veidotu efektīvāku un plašāku komunikāciju⁽¹⁴⁾, tostarp attiecībā uz atsevišķiem mazumtirgotājiem.

5.8.1. Komiteja atbalsta Komisijas priekšlikumu reklāmā obligāti iekļaut katra ražojuma energomarķējumu vai arī, ja tas nav iespējams, vismaz energoefektivitātes klasi, lai informētu patērētājus un palielinātu viņu informētību par energopatēriņu ietekmējošu ražojumu pārdomātas iegādes un lietošanas jautājumiem⁽¹⁵⁾.

5.9. EESK uzsver nepieciešamību pārskatīt dažus aspektus attiecībā uz pārejas periodu, kas vajadzīgs, lai īstenotu ražojumu marķējuma skalas atjaunināšanu. Regulā ir noteikts, ka šā sešu mēnešu perioda beigās viena nedēļa būtu pietiekams laiks, lai pārietu no dubultā marķējuma sistēmas uz viena marķējuma sistēmu, pēc kura paliks tikai ražojumi ar jaunās sistēmas marķējumu. Šis periods varētu būt pārāk īss un neatbilstošs, tāpēc komiteja prasa to pagarināt līdz 30 dienām, kas ir laiks, kuru parasti piešķir uzņēmumiem ražojumu inventarizācijai.

5.10. EESK aicina Komisiju saglabāt piesardzīgāku un pārdomātāku pieeju deleģētajiem aktiem. Konkrēti Komiteja vēlas, lai pilnvaras būtu skaidri noteiktas, būtu nodrošināta Parlamenta uzraudzība un, jo īpaši, lai deleģēto aktu pieņemšana vienmēr būtu saistīta ar faktisku apspriešanos ar dalībvalstīm, EESK un ieinteresētajām personām un to iesaisti⁽¹⁶⁾.

5.11. EESK atbalsta *ad hoc* Apspriežu foruma izveidi, lai veidotu strukturētu dialogu starp Komisiju, dalībvalstīm un ieinteresētajām personām.

5.12. EESK uzskata, ka astoņi gadi marķējuma satvara pārskatīšanai ir atbilstošs periods, tomēr komiteja gaida rūpīgu novērtējumu vidējā termiņā, lai visaptverošā veidā noskaidrotu tā ietekmi un īstenošanas pašreizējo situāciju. Šāda iniciatīva tiek uzskatīta par vēl jo vairāk nepieciešamu tādēļ, ka šajā priekšlikumā paredzēts direktīvu aizstāt ar regulu.

5.13. Komiteja uzskata, ka ir svarīgi izveidot nepārprotamu un stabilu skalas atjaunināšanas mehānismu, kas turpmākās skalas atjaunināšanas, kuras būs nepieciešamas sakarā ar tirgus tehnoloģiskajām pārmaiņām, ļautu īstenot ekonomiski, precīzi un neapstrīdami. Šajā sakarā komiteja uzskata, ka skalas atjaunināšana jāsāk faktiskas nepieciešamības gadījumā un tikai tad, kad A energoklases ražojumu īpatsvars tirgū būs vismaz 20 %.

Briselē, 2016. gada 20. janvārī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS

⁽¹⁴⁾ EESK pētījums par pilsoniskās sabiedrības lomu ES Atjaunojamo energoresursu direktīvas īstenošanā. Galvenais koordinators – Ribbe, 2015. gada janvāris.

⁽¹⁵⁾ COM(2015) 341 final, 10. apsvēruma un 3. panta 3. punkta a) apakšpunkts.

⁽¹⁶⁾ EESK atzinums par tematu "Deleģētie akti" (OV C 13, 15.1.2016., 145. lpp.).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Sabiedriskas apspriešanas sākšana par jaunu elektroenerģijas tirgus modeli””

(COM(2015) 340 final)

(2016/C 082/03)

Ziņotājs: Lutz RIBBE

Eiropas Komisija saskaņā ar LESD 304. pantu 2015. gada 15. jūlijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai – Sabiedriskas apspriešanas sākšana par jaunu elektroenerģijas tirgus modeli”

(COM(2015) 340 final).

Par komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2016. gada 7. janvārī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 513. plenārajā sesijā, kas notika 2016. gada 20. un 21. janvārī (20. janvāra sēdē), ar 212 balsīm par, 4 balsīm pret un 7 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē izskatāmo paziņojumu un atbalsta daudzus no tajā ietvertajiem priekšlikumiem, kuri loģiski izriet no diskusijām par Eiropas Enerģētikas savienību.

1.2. Izklāstītie tirgus uzlabojumi, tajā skaitā tekošās dienas tirdzniecība, konkurenci kropļojoša regulējuma atcelšana, enerģijas pieprasījuma pārvaldība un pareizu cenu signālu veidošana, principā ir pareizi un svarīgi pārveides pasākumi elektroenerģijas tirgū, kas nākotnē vairāk būs pielāgots variablu, decentralizēti ražotu atjaunojamo energoresursu īpatnībām.

1.3. Droša un cenu ziņā pieejama (tīras) enerģijas piegāde uzņēmumiem un mājsaimniecībām ir ekonomikas un mūsdienu sabiedrības pastāvēšanas pamatā. Tādēļ energoapgāde principā ir visas sabiedrības uzdevums, kura veikšanai nepieciešams samērīgs līdzsvars starp tirgu un regulējumu. Šis jautājums joprojām netiek pietiekami apspriests politiskā līmenī – arī šajā paziņojumā ne.

1.4. Mazoglekļa energoapgāde, no kuras lielu daļu veido regulējami atjaunojami energoresursi, ir mērķis, ko īsā un vidējā termiņā var sasniegt tikai tad, ja visiem (arī jaunajiem) tirgus dalībniekiem ir pietiekami daudz iespēju būt elastīgiem, piemēram, pietiekama uzkrāšanas jauda, elastīgas un patērētājiem draudzīgas pieprasījuma iespējas un elastīgas elektroenerģijas ražošanas tehnoloģijas (piemēram, koģenerācija), kā arī ir pieejama pietiekami attīstīta un starpsavienota elektroenerģijas sadales infrastruktūra, ja patērētāji tiek pietiekami, laikus un pareizi informēti, ja tirgus dalībniekiem ir iespējas atklāt pašiem savas tirdzniecības iespējas un ja tehnoloģijās un infrastruktūrā nepieciešamie ieguldījumi atmaksājas. Šobrīd nav nekā no iepriekš minētā.

1.5. Cenu signāli ir svarīgi, jo pašreizējās sistēmas pārveidei būs nepieciešami lieli ieguldījumi. Tā kā pašlaik biržas cenas ir 30 vai 40 EUR/MWh, ieguldījumi nav refinansējami neatkarīgi no tā, vai tie ir veikti elektroenerģijas ražošanas jaudā vai uzkrāšanas tehnoloģijā. Šādas biržas cenas ir iespējamas tikai tāpēc, ka citstarp liela daļa elektroenerģijas tirgū nonāk no amortizētām elektrostacijām un tiek maksātas subsīdijas par elektroenerģiju, kas iegūta no oglēm, kodolenerģijas un atjaunojamiem energoresursiem. Tātad pašreizējās biržas cenas pat neatspoguļo patieso izmaksu struktūru. Subsīdiju un pārmērīga regulējuma dēļ elektroenerģijas biržas cenas rada izkropļotu priekšstatu par elektroenerģijas faktiskajām izmaksām. Lai piesaistītu esošās sistēmas pārbūvei nepieciešamās lielās investīcijas, pareizos signālus var panākt tikai ar reālistiskām un pārredzamām cenām.

1.6. Tāpēc cenu veidošanā vajadzīgas pilnīgi jaunas pieejas, lai vēlamajai jaunajai tīkla kvalitātei (tostarp arī enerģijas pieprasījuma pārvaldībai un uzkrāšanai) radītu ekonomisku pamatu. Viena no pieejām būtu reglamentējošos komponentus vairāk orientēt uz vēlamajiem jauninājumiem un labāk izvērtēt sistēmas stabilitāti.

1.7. Cenām turpmāk jāatspoguļo faktiskās pilnās izmaksas, kas saistītas ar elektroenerģijas ražošanu, piegādi un apsaimniekošanu, un pie tām pieder arī negatīvā ārējā ietekme (piemēram, CO₂ emisiju radītā ietekme). Cenu veidošanai jākļūst reālistiskai. Tas nozīmē arī to, ka Komisijai jāpielāgo pašai sava atbalsta sistēma, un to, ka jāatceļ vēl pastāvošā cenu regulēšana no valstu puses. Šajā jautājumā Komisija vēl nav nākusi klajā ar saskaņotu koncepciju.

1.8. Jaunās energosistēmas lielākais tehniskais izaicinājums pirmām kārtām ir saistīts ar to, ka elektroenerģija turpmāk vairs netiks centralizēti regulēta un patērētājiem piegādāta no lielām spēkstacijām (lejupējs modelis), bet gan, balstoties uz daudziem decentralizētiem un daļēji variabliem atjaunojamiem energoresursiem, radīsies jaunas "ražošanas un apgādes salas", kas ir savstarpēji jāsasaista tīklā (augšupējs modelis), un šajā modelī liela nozīme būs enerģijas pieprasījuma pārvaldībai (tostarp uzkrāšanai), kā arī laišanai tirgū vietējā/reģionālā līmenī.

1.9. EESK ir vairākkārt uzsvērusi, ka šādās jaunās decentralizētās energosistēmās paveras jaunas iespējas, kas saistītas ne tikai ar sabiedrības atbalstu nepieciešamajām strukturālajām pārmaiņām un vajadzīgajiem ieguldījumiem⁽¹⁾. Arī reģionu ekonomikai var pavērties jaunas perspektīvas un vērtības radīšanas iespējas ārpus līdz šim zināmajām struktūrām. Izmantojot jaunās tehnoloģijas, kļūs iespējams atkal sasaistīt reģionālo attīstību un enerģētikas politiku. Savienotas energoapgādes salas turklāt nodrošina uzlabotu energoapgādes situāciju, ja notiek uzbrukumi kritiskām infrastruktūrām.

1.10. Tādēļ Komisijai tirdzniecības sistēma ir jāapsver no vajadzīgās energoinfrastruktūras skatpunkta, nevis jāmēģina nepieciešamās izmaiņas energoinfrastruktūrā veikt ar pašreizējo tirdzniecības sistēmu savietojamā veidā. Komisijai kopā ar tirgus dalībniekiem arī jāapsver, kādas izmaiņas enerģētikas infrastruktūrā un tirdzniecības sistēmā varētu radīt priekšnoteikumus daudzveidīgākai, elastīgākai, vairāk uz patērētāju orientētai un izmaksu ziņā lietderīgākai enerģētikas sistēmai.

1.11. EESK ne tikai atzinīgi vērtē Komisijas izteikumus par jauno dalībnieku dažādību, bet par vēl svarīgāku uzskata patērētāju (tātad uzņēmumu, iedzīvotāju, komunālo pakalpojumu uzņēmumu u. c.) aktīvu iesaistīšanu ražošanā un vietējā vai attiecīgi reģionālā līmeņa tiešā tirdzniecībā. Ja uzņēmumi, iedzīvotāji vai komunālo pakalpojumu uzņēmumi tagad izlemtu izmantot vietējā vai reģionālā līmenī pieejamo enerģijas potenciālu, piemēram, kopīgi izveidojot saules vai vēja spēkstacijas, tad viņiem vajadzētu būt daudz vieglāk nekā līdz šim izmantot iegūto enerģiju nepastarpināti, bez biržu vai tirgotāju iesaistīšanas, un/vai tiešā veidā un bez traucēkļiem laist to tirgū. Taču Komisijas dokumentā arī šajā jomā nav atbilžu uz daudziem jautājumiem.

1.12. Komisija ir vairākkārt uzsvērusi, ka atjaunojamo energoresursu jomā joprojām ir šķēršļi, kas jānovērš, un ka ir nepieciešama tirgum piemērota un reģionalizēta atjaunojamo energoresursu veicināšana. EESK domā tieši tāpat, taču norāda, ka tirgus paplašināšana un regulējuma samazināšana vien nepalielinās atjaunojamo energoresursu enerģijas ražošanu. Taču izskatāmajā paziņojumā diemžēl nav sniegta nekādas norādes par precīzu Komisijas redzējumu.

2. Komisijas paziņojuma kopsavilkums un konteksts

2.1. Junkera vadītās Komisijas politiskajās pamatnostādnēs par vienu no stratēģiskajiem mērķiem izvirzīta noturīga enerģētikas savienība, kurā īsteno uz nākotni vērstu klimata aizsardzības stratēģiju.

⁽¹⁾ Sk. EESK pētījumu "Citādas enerģētikas nozares nākotnes radīšana: EESK pētījums par pilsoniskās sabiedrības nozīmi ES Atjaunojamo energoresursu direktīvas īstenošanā" (EESC-2014-04780-00-04-TCD-TRA).

2.2. Šis mērķis tika apstiprināts Komisijas 2015. gada darba programmā ⁽²⁾ un sīkāk izskaidrots Pamatstratēģijā spēcīgai Enerģētikas savienībai ar tālredzīgu klimata pārmaiņu politiku ⁽³⁾: līdztekus uzticamai energoapgādei par pieejamu cenu ir jāizveido ilgtspējīga un klimatam nekaitīga energosistēma ar intensīvu tirgus konkurenci un inovāciju. Pamatstratēģijā ir īpaši uzsvērtā iedzīvotāju aktīvā loma energosistēmas pārveidē. Enerģijas, it īpaši elektroenerģijas, tirgus pārveide ir svarīgs solis minēto mērķu sasniegšanā.

2.3. Ar izskatāmo Komisijas paziņojumu uzsāktajam sabiedriskās apspriešanas procesam būtu jāpalīdz pārvarēt vairākas būtiskas problēmas, kas kavē ilgtspējīgas energosistēmas veidošanu.

2.4. Eiropas Komisija minētās problēmas skaidro šādi: "Pašreizējais tirgus modelis ir tapis laikā, kad energosistēmu veidoja lielas centralizētas spēkstacijas, kuras galvenokārt izmantoja fosilo kurināmo un kuru pamatmērķis bija visus ierobežotā teritorijā – parasti dalībvalstī – esošos mājokļus un uzņēmumus apgādāt ar visu tiem vajadzīgo elektroenerģiju; patērētājiem – mājāsaimniecībām, uzņēmumiem un ražotājiem – šajā sistēmā bija pasīva loma." Komisija uzskata, ka ir nepieciešams "pamatīgi pārveidot Eiropas enerģētikas sistēmu", kurā decentralizēta elektroenerģijas ražošana lielā mērā būs balstīta uz variablajiem energoresursiem, kurā tirgus norisēs piedalīsies daudz vairāk dalībnieku ar mainīgām lomām un kurā jauns un nozīmīgs izaicinājums būs enerģijas pieprasījuma pārvaldība.

2.5. Komisija īpaši uzsver šādus izaicinājumus:

- cenu veidošana un ieguldījumu piesaiste sadrumstalotos tirgos,
- stabils valstu regulējums attiecībā uz cenām un piekļuvi tirgum, kā arī turpmāka intervence dalībvalstu tirgū,
- nepietiekams tirgu elastīgums piedāvājuma un pieprasījuma pusē, ņemot vērā atjaunojamās enerģijas izplatīšanos un principu, ka "energoefektivitāte ir prioritāra",
- nepietiekamas iespējas iedzīvotājiem aktīvi piedalīties enerģētikas nākotnes veidošanā.

2.6. Lai šos izaicinājumus pārvarētu, Komisija piedāvā vairākus pasākumus:

- izveidot elastīgu pārrobežu īstermiņa tirgu elektroenerģijas tirdzniecībai (tekošās dienas tirgus),
- noteikt ilgtermiņa cenu signālus ar Eiropas CO₂ tirgus palīdzību,
- izveidot trūkstošos infrastruktūras savienojumus,
- tirgum piemērotā veidā un reģionālā līmenī veicināt atjaunojamos energoresursus,
- sasaistīt vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības tirgus, lai stiprinātu cenu signālu patērētājiem,
- atcelt mazumtirdzniecības cenu ierobežojumus un tirgus piekļuves šķēršļus agregatoriem un citiem tirgus dalībniekiem,
- reģionālā līmenī koordinēt enerģētikas politiku,
- Eiropas un reģionālā līmenī koordinēt enerģētikas tirgus regulatīvās iestādes un sistēmas operatorus,

⁽²⁾ COM(2014) 910 final, 16.12.2014.

⁽³⁾ COM(2015) 80 final, 25.2.2015.

- saskaņot metodes energosistēmu pietiekamības novērtēšanai attiecībā uz valstu un Eiropas elektroapgādes drošību,
- satvars jaudas mehānismu atvēršanai pārrobežu izmantošanai.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Lai sasniegtu Eiropas Enerģētikas savienības mērķus, būs vajadzīgas daudzas fundamentālas pārmaiņas, tostarp – kā skaidro Komisija – elektroenerģijas tirgus modeļa pamatīga pārveide.

3.2. Šīm pārmaiņām būs pietiekams sabiedrības atbalsts tikai tad, ja a) notiks intensīvs un labi organizēts apspriešanās process ar ieinteresētajām personām un pilsonisko sabiedrību un b) ja tās tiks akceptētas ne tikai kā konsultanti, bet arī kā aktīvi darbojošies partneri.

3.3. To, kā šis process varētu norisināties, EESK ir aprakstījusi pētījumā⁽⁴⁾, kurā tā izvērtējusi Eiropas Komisijas konsultācijas ar ieinteresētajām personām; komiteja norāda arī uz savu Eiropas enerģētikas dialoga iniciatīvu.

3.4. Izklāstītie tirgus uzlabojumi, citstarp tekošās dienas tirdzniecība, konkurenci kropļojoša un kavējoša regulējuma atcelšana, enerģijas pieprasījuma pārvaldība un pareizu cenu signālu veidošana, ir pareizi un svarīgi pārkārtošanas pasākumi elektroenerģijas tirgū, kas nākotnē būs vairāk pielāgots variabli ražoto atjaunojamo energoresursu īpatnībām. Tikai tā var sasniegt EESK atzinīgi vērtētos Eiropas Enerģētikas savienības mērķus un garantēt izmaksu ziņā efektīvu, videi nekaitīgu, drošu un cenu ziņā pieejamu energoapgādi mājāsaimniecībām un uzņēmumiem.

3.5. EESK uzsver tekošās dienas tirdzniecības īpašo nozīmīgumu no variabliem atjaunojamiem energoresursiem iegūtas elektroenerģijas pilnvērtīgas tirdzniecības nodrošināšanā.

3.6. Komiteja atzinīgi vērtē to, ka paziņojumā ir vēlreiz izklāstīti jaunās energosistēmas galvenie principi. Komiteja uzskata, ka tas ir pareizs signāls visiem tirgus dalībniekiem un sabiedrībai kopumā. Ietvertie principi ir šādi:

- princips “energoefektivitāte ir prioritāra”,
- redzējums par energoapgādi, kurā neizmanto fosilos energoresursus⁽⁵⁾,
- atziņa, ka turpmāk nepieciešama vairāk decentralizēta elektroenerģijas ražošana no variabliem energoresursiem,
- enerģijas pieprasījuma pārvaldības un uzkrāšanas nozīme jaunajā energosistēmā,
- atziņa, ka patērētāja loma pārvēršas par aktīva patērētāja, kā arī ražotāja un sistēmas pakalpojumu sniedzēja lomu⁽⁶⁾.

3.7. Droša un cenu ziņā pieejama tīras enerģijas piegāde uzņēmumiem un mājāsaimniecībām ir ekonomikas un mūsdienu sabiedrības pastāvēšanas pamatā. Tādēļ energoapgāde principā ir visas sabiedrības uzdevums, kura veikšanai nepieciešams samērīgs līdzsvars starp tirgu un regulējumu. Šis jautājums joprojām netiek pietiekami apspriests politiskā līmenī – arī šajā paziņojumā ne. Jautājums, piemēram, par to, vai pārvades un sadales tīklus – līdzīgi kā automaģistrāles, dzelzceļa tīklu vai ūdens apgādi – labāk būtu uzticēt publiskajam sektoram, gan netiek izņemts Briselē, taču šeit par to var organizēt diskusijas. Enerģētikas politika ietver skaidru pamatnoteikumu izvirzīšanu un regulatīvu uzraudzību. Minētais ietver arī patērētāju un īpaši neaizsargātu sociālo grupu aizsardzību.

⁽⁴⁾ OV C 383, 17.11.2015., 57. lpp.

⁽⁵⁾ Sk. COM(2011) 885.

⁽⁶⁾ Sk. TEN/578 “Uz patērētājiem orientēts jaunais kurss” – sk. šā Oficiālā Vēstneša 22. lpp.

3.8. EESK vēlas atturēties no pozitīviem komentāriem par daudziem pareizajiem pasākumiem, ko Komisija ir norādījusi, tostarp kritisko attieksmi pret rezerves jaudu. Komiteja drīzāk vēlas pievērsties dažiem apsvērumiem, kuri, pēc tās ieskatiem, paziņojumā nav pietiekami aplūkoti vai kurus Komisija, iespējams, nav pietiekami ņēmusi vērā.

4. Īpašas piezīmes

4.1. EESK pilnīgi piekrīt Komisijai, ka ir nepieciešams "pamatīgi pārveidot Eiropas enerģētikas sistēmu". Taču paziņojumā minētie risinājumi, pēc komitejas domām, piedāvā nevis pamatīgas izmaiņas, bet vairāk gan pašreizējās sistēmas pielāgošanu vai papildināšanu.

4.2. EESK īpaši vēlas norādīt, ka pamatīgas izmaiņas var būt ne tikai valstu sistēmu savienošana tīklā, veidojot kopēju Eiropas sistēmu, pastāvošo tirgu un tirdzniecības sistēmu reforma un atjaunojamās enerģijas īpatsvara palielināšana. Drīzāk ir jāizstrādā un jāizveido pilnīgi jauna enerģosistēma ar daudz dažādākiem un decentralizētākiem dalībniekiem. Tas nozīmē ne tikai atjaunināt esošos pārneses un sadales tīklus, bet arī nodrošināt minētos tīklus ar jaunu, tehniski sarežģītāku infrastruktūru. Daļā no šā jaunā tīkla jābūt pilnīgi jaunām un daudzveidīgākām rīcības, sasaistes un pārdošanas struktūrām. Pašreizējie tradicionālie energoresursi tajā tiktu izmantoti kā pārejas posma energoresursi.

4.3. Mazoglekļa energoapgāde, no kuras lielu daļu veido regulējami energoresursi, ir mērķis, ko īsā un vidējā termiņā var sasniegt tad, ja:

- a) visiem (arī jaunajiem) tirgus dalībniekiem ir pietiekami daudz iespēju būt elastīgiem, piemēram, pietiekama uzkrāšanas jauda, elastīgas un patērētājiem draudzīgas pieprasījuma iespējas un elastīgas elektroenerģijas ražošanas tehnoloģijas (piemēram, augstas efektivitātes koģenerācija);
- b) patērētāji tiek pietiekami, laikus un pareizi informēti;
- c) tirgus dalībniekiem ir iespējas atklāt pašiem savas tirdzniecības iespējas;
- d) ir nodrošināta pietiekami attīstīta un starpsavienota elektroenerģijas sadales infrastruktūra un
- e) tehnoloģijās un infrastruktūrā nepieciešamie ieguldījumi atmaksājas.

Šobrīd nav nekā no iepriekš minētā.

4.4. Cenu signāli un ieguldījumu piesaiste

4.4.1. Komisija uzsver, cik svarīgi ir cenu signāli, kuriem a) jānodrošina patērētāji kļūt aktīviem enerģijas tirgū un b) jārada stimuli ieguldīt uzņēmumu jaunajās mazoglekļa energotehnoloģijās. Šādi cenu signāli ir svarīgi, jo pašreizējās sistēmas pārveidei būs nepieciešami lieli ieguldījumi. Tā kā pašlaik biržas cenas ir 30 vai 40 euro/MWh, kuras patērētājam, protams ir izdevīgas, jo tās jāsedz viņam, ieguldījumi nav refinansējumi neatkarīgi no tā, vai tie ir veikti jaunā elektroenerģijas ražošanas jaudā vai uzkrāšanas tehnoloģijās. Šādas biržas cenas šobrīd ir iespējamas tikai tāpēc, ka liela daļa elektroenerģijas tirgū nonāk no amortizētām spēkstacijām un tiek maksātas lielas subsīdijas par elektroenerģiju, ko iegūst no ogleņiem, kodolenerģijas un atjaunojamiem energoresursiem. Tātad pašreizējās biržas cenas neatspoguļo izmaksu patieso struktūru. Subsīdiju un pārmērīga regulējuma dēļ elektroenerģijas biržas cenas rada izkropļotu priekšstatu par elektroenerģijas faktiskajām izmaksām. Lai piesaistītu esošās sistēmas pārbūvei nepieciešamās lielās investīcijas, pareizos signālus var panākt tikai ar reālistiskām un pārredzamām cenām.

4.4.2. Komisijas paziņojumā nav veltīta pietiekama uzmanība tam, kāda ir atjaunojamo energoresursu īpašās izmaksu struktūras ietekme: ja atjaunojamās enerģijas un elektrības uzkrāšanas iekārtu robežizmaksas ir nulle, cenu signāli no vairumtirdzniecības tirgiem vairs nav pozitīvi. Tam ir divējāda ietekme. Pirmkārt, ja vairumtirdzniecības cenas neraida signālus par elektroenerģijas īstermiņa sadali, tas ir jādara ar citiem pasākumiem, piemēram, subsīdijām. Otrkārt, ja robežizmaksas ir nulle, nepieciešami pilnīgi jauni refinansēšanas mehānismi variabliem atjaunojamiem energoresursiem un arī elektrības uzkrāšanas iekārtām.

4.4.3. Tāpēc cenu veidošanā nepieciešama pilnīgi jauna pieeja, lai vēlamajai jaunajai tīkla kvalitātei (kas ietver arī enerģijas pieprasījuma pārvaldību un uzkrāšanu) radītu ekonomisko pamatu. Viena no iespējamām pieejām būtu pārstrādāt galapatērētāju maksātās cenas regulatīvos elementus, it īpaši attiecībā uz elektroenerģijas nodokli un tīkla ekspluatācijas izmaksām. Ir jāpārbauda pieskaitāmo izmaksu finansējuma pārstrukturēšana energosistēmā.

4.4.4. Lai cenā būtu precīzi atspoguļotas visas elektroapgādes izmaksas, EESK aicina Komisiju ES mērogā saskaņotas procedūras ietvaros nodrošināt izmaksu skaidru pārredzamību. Noteiktajām un salīdzināmajām izmaksām būtu jāatspoguļo faktiskās pilnās izmaksas, kas ir saistītas ar elektroenerģijas ražošanu, piegādi un apsaimniekošanu. Šajos izmaksu pārskatos ir jāiekļauj arī negatīvā ārējā ietekme (piemēram, CO₂ radītā ietekme) un subsīdijas. EESK šajā saistībā norāda uz iepriekšējiem atzinumiem⁽⁷⁾ un paziņojumiem un joprojām neatlaidīgi pieprasa, lai Komisija izpilda savu solījumu cenā pilnībā iekļaut visas kopējās izmaksas (tostarp ārējās izmaksas), kas rodas no ražošanas līdz apsaimniekošanai, un nepieļaut tiešu vai netiešu subsīdiju konkurenci starp dažādiem energoresursiem.

4.4.5. Līdztekus faktiskajām izmaksām satvars ir jāizstrādā tā, lai cenās būtu ņemta vērā gan pakalpojuma sniegšana, gan arī videi kaitīgu emisiju novēršana un kvalitatīvu nepieciešamo darbvietu izveide. Cenai ir jāatspoguļo tas, ka būs gan periodi ar lielu piedāvājumu un mazāku pieprasījumu, gan otrādi – ar lielu pieprasījumu un mazāku piedāvājumu. Tikai tad, ja cenās būs iekļautas visas faktiskās izmaksas un pakalpojumi un galapatērētājiem pilnā apmērā tiks piemērots samazinājums, īstenosies Komisijas gaidītā pielāgošanās – enerģijas pieprasījuma pārvaldība, elastīgākas spēkstacijas un uzkrāšana.

4.4.6. EESK piekrīt Komisijai, ka jāatsakās no regulētām cenām. Ir pareizi atļaut brīvu cenu veidošanos – gan uz augšu, gan arī uz leju. Tas ietekmē nepieciešamās tirgus reaģēšanas spējas un atbalsta tādas elastīguma iespējas kā slodzes pārvaldība un uzglabāšana. EESK uzskata, ka ES pamatnostādņēs par valsts atbalstu iekļautie nosacījumi, ka negatīvu elektroenerģijas cenu gadījumā atbalstu maksāt nedrīkst, ir masīva ieviešanās tirgus darbībā, un tas nelabvēlīgi ietekmē atjaunojamos energoresursus un nodrošina priekšrocības kaitīgām tehnoloģijām ar augstākām robežizmaksām. Pašreizējais atbalsts ir kompensācija par cenu signālu nepilnīgo funkcionēšanu, it īpaši ārējo izmaksu internalizācijas trūkuma dēļ. Eiropas Komisija pati to var novērst ar valsts atbalsta pamatnostādņu reformu. EESK sagaida, ka Komisija nāks klajā ar koncepciju, kā apkarot negatīvu cenu cēloņus un kā ilgtermiņā padarīt subsīdijas nevajadzīgas.

4.4.7. Komisijas dokumentā cita starpā arī norādīts, ka jāuzlabo emisiju kvotu tirdzniecība. Par šo jautājumu EESK ir izstrādājusi pašiniciatīvas atzinumu⁽⁸⁾. Taču komiteja uzsver, ka, pat veicot stingru reformu, cenā ir iekļauta tika daļa no fosilo energoresursu ārējām izmaksām. Starptautiskais Valūtas fonds lēš, ka subsīdijas fosilajiem energoresursiem Eiropas Savienībā kopumā ir 330 mljrd. USD gadā, un raksturo tās kā neefektīvas, inovāciju kavējošas, budžetam kaitējošas, sociāli netaisnīgas un videi katastrofālas⁽⁹⁾.

4.4.8. Neviens jauns tirgus modelis, lai cik labs tas arī būtu, nevar kompensēt tādējādi izraisītos nepareizos cenu signālus un problēmas.

4.4.9. Komisija gan ir vairākkārt uzsvērusi, ka atjaunojamo energoresursu jomā joprojām ir šķēršļi, kas jānovērš, un ka ir nepieciešama tirgum piemērota un reģionalizēta atjaunojamo energoresursu veicināšana. EESK tam piekrīt. Taču izskatāmajā paziņojumā diemžēl ir pārāk maz norāžu par precīzu Komisijas redzējumu šajā jomā.

⁽⁷⁾ Piem. sk., OV C 226, 16.7.2014., 1. lpp.

⁽⁸⁾ Sk. OV C 424, 26.11.2014., 46. lpp.

⁽⁹⁾ Sk. SVF darba dokumentu *How Large Are Global Energy Subsidies?* (WP/15/105), 2015. gada maijs.

4.5. Elektroenerģijas tirdzniecība

4.5.1. Komisijas paziņojuma nosaukumā ir iekļauts formulējums “jauns elektroenerģijas tirgus modelis”. Taču dokumentā aplūkotas gandrīz tikai iespējamās un par nepieciešamām uzskatītās izmaiņas elektroenerģijas sistēmu, tirgu un tirdzniecības jomā. 5. nodaļā pat ir runa par konsultatīvu paziņojumu par jaunu elektroenerģijas tirgus modeli.

4.5.2. Šī skaidrā koncentrēšanās uz elektroenerģijas tīklu un elektroenerģijas tirgu nav pietiekams risinājums īstajam un lielākajam Eiropas enerģētikas politikas izaicinājumam. Šajās diskusijās ir vairāk jāiesaista siltuma un transporta nozares, jo ir paredzams, ka šīs trīs nozares nākotnē būs savstarpēji saistītas daudz vairāk nekā pašlaik, un tas pavērs jaunas iespējas un mazinās problēmas (atslēgvārdi: *Wind-Power to Heat* (vēja enerģijas pārvēršana siltumā), *Power to Gas/Hydrogen* (enerģijas pārvēršana gāzē/ūdeņradī), elektromobilitāte).

4.5.3. Elektroenerģijas konverģence ar siltuma un mobilitātes sektoru decentralizēti organizētā elektroenerģijas sistēmā ir iespējama daudz vieglāk nekā centralizētā. Siltuma un transporta nozares jau pēc būtības ir decentralizēti orientētas, tādēļ tās var vieglāk attīstīt par elastīgām iespējām elektroenerģijai, ja arī elektroenerģiju varētu pārdot decentralizētā un tiešā veidā. Tāpēc elektroenerģijas tirgus pārveides uzdevums ir cieši saistīts ar decentralizētu pārdošanas iespēju attīstīšanu elektroenerģijai no variabliem atjaunojamiem energoresursiem, kuros jāietver arī siltuma un mobilitātes lietojumi.

4.5.4. Attiecībā uz elektroenerģijas tirgu Komisija izvirza daudzus priekšlikumus par jaunām struktūrām esošajā tirdzniecības sistēmā, it īpaši attiecībā uz tirdzniecību biržās. Protams, lielāka daudzveidība līdzšinējā enerģijas tirdzniecībā vietējā, reģionālā, valsts un Eiropas līmenī ir vēlama un svarīga. Tomēr visu nekādā gadījumā nevajag novirzīt caur biržām un tirgotājiem; taču šajā jautājumā Komisija neiedziļinās.

4.5.5. Ja uzņēmumi, iedzīvotāji vai komunālo pakalpojumu uzņēmumi tagad izlemtu izmantot vietējā vai reģionālā līmenī pieejamo enerģētikas potenciālu, piemēram, izveidojot saules vai vēja kopīgas spēkstacijas, tad viņiem vajadzētu būt daudz vieglāk nekā iepriekš izmantot iegūto enerģiju tieši, bez biržu vai tirgotāju iesaistīšanas, un/vai tiešā veidā un bez traucēkļiem laist to tirgū.

4.5.6. Tomēr ir ļoti maz priekšlikumu par to, kā būtu atbalstāmas jaunas, jau izveidojušās decentralizētas un tiešas izmantošanas formas vai tiešā pārdošana vietējā līmenī (uzņēmums uzņēmumam jeb *B to B*), un tikpat maz uzmanības veltīts vietējiem tirdzniecības veidiem un enerģijas veidu maiņai (uzkrāšanas iekārtas).

4.6. Tirgus struktūras un decentralizēta ražošana

4.6.1. Komisijas paziņojumā ir minēta gan atjaunojamo energoresursu integrācija elektroenerģijas sistēmā, gan nepieciešamība pielāgot tirgus modeli atjaunojamiem energoresursiem, kā arī atjaunojamiem energoresursiem piemērota tirgus veidošana. EESK vēlas precizēt, ka, pēc tās ieskata, runa nav pirmām kārtām par atjaunojamo energoresursu “integrāciju” esošajā elektroenerģijas sistēmā, lai arī atjaunojamiem energoresursiem ilgtermiņā jābūt visnozīmīgākajiem.

4.6.2. Jaunās energosistēmas lielākais tehniskais izaicinājums it īpaši ir saistīts ar to, ka – Komisijai konsultāciju procesā tas būtu jāizklāsta vēl izsmeltošāk – elektroenerģija turpmāk vairs netiks centralizēti regulēta un patērētājiem piegādāta no lielām spēkstacijām (lejuupējs modelis), bet gan, balstoties uz daudziem decentralizētiem un daļēji variabliem atjaunojamiem energoresursiem, radīsies jaunas “ražošanas un piegādes salas”, kas ir savstarpēji jāsaista tīklā (augšupējs modelis), un šajā modelī liela nozīme būs enerģijas pieprasījuma pārvaldībai (tostarp uzkrāšanai).

4.6.3. Saistībā ar dalībnieku vēlamo jauno daudzveidību tas nozīmēs, ka līdztekus tradicionālajām (vairum-)tirdzniecības struktūrām jāizveido arī pilnīgi jaunas decentralizētas tirdzniecības formas un enerģijas pārvaldības sistēmas.

4.6.4. Inovācijas viļņi gan IT, gan arī ražošanas un uzkrāšanas tehnikas, sadales sistēmas, kā arī būvniecības tehnoloģiju jomā jau tagad ir radījuši daudzas šādas “ražošanas un apgādes salas”, kas pirms dažiem gadiem vēl šķita neiedomājami. Fiziskas personas, uzņēmumi, apvienības (piemēram, enerģijas kooperatīvi) vai pašvaldības (komunālo pakalpojumu uzņēmumi) ir izveidojuši dažus pašpietiekamus vai daļēji pašpietiekamus risinājumus, tādēļ tie ir daudz mazāk atkarīgi no tradicionāliem (un elastīgākiem) piedāvājumiem un tirdzniecības plūsmām. Ir svarīgi saskatīt šīs paralēles starp tehniskām/tehnoloģiskām un sociālām/socioloģiskām norisēm. Abas notiek vienā virzienā, proti, uz lielāku autonomiju un pašregulējošām decentralizētām tīkla vienībām.

4.6.5. Attīstība sākas mazā mērogā: jau tagad attīstās pilnīgi jaunas struktūras, piemēram, saules fotoelementu sistēmas. Vēl pirms aptuveni pieciem gadiem fotoelementu elektroenerģijas pašpatēriņš bija ekonomiski pavisam nepievilcīgs un saražotā elektroenerģija vienkārši tika ievadīta tīklā. Situācija ir pilnībā mainījusies. Ekonomisku apsvērumu dēļ šobrīd vairs netiek ekspluatētas tādas fotoelementu jumta iekārtas, kas nav orientētas uz pašsaražotās elektroenerģijas maksimālu izlietojumu; tas radījis lielāku pieprasījumu pēc uzkrāšanas tehnoloģijām, un tādējādi norisinās to tālāka attīstība. Tādā veidā jaunās fotoelementu iekārtas palīdz atvieglot vai izlīdzināt sistēmas noslodzi. Saistībā, piemēram, ar paredzamo elektromobilitāti vai sasaisti ar siltuma ražošanu paveras pilnīgi jaunas papildu iespējas decentralizētas enerģijas ieguvei un izmantošanai.

4.6.6. Patērētāji, kas ražo un lieto paši savu elektroenerģiju un iespējamo pārpalikumu vēlas novirzīt, piemēram, citiem mājokļa iemītniekiem vai kaimiņiem, tomēr vairs nav tradicionālie “aktīvie tirgus dalībnieki”. Diemžēl Komisijas paziņojumā nav aprakstīts, kā tieši būtu jāmaina pamatnosacījumi, lai popularizētu šādas struktūras.

4.6.7. Nav arī pietiekami izklāstīts, ar kādiem konkrētiem šķēršļiem joprojām sastopas atjaunojamie energoresursi.

4.6.8. EESK ir vairākkārt uzsvērusi, ka šādā jaunā decentralizētā energosistēmā slēpjas iespējas, turklāt ne tikai attiecībā uz sabiedrības atbalstu svarīgajām strukturālajām pārmaiņām un nepieciešamajiem ieguldījumiem. Arī reģionu ekonomikai var pavērties jaunas perspektīvas un vērtības radīšanas iespējas ārpus līdz šim zināmajām struktūrām. Izmantojot jaunās tehnoloģijas, kļūst iespējams atkal sasaistīt reģionālo attīstību un enerģētikas politiku, kā arī daudz efektīvāk pildīt kritiskās infrastruktūras drošībai izvirzītās paaugstinātās prasības.

4.6.9. Pastiprināta vietējā ražošana un tiešā pārdošana vērtējamas atzinīgi arī tāpēc, ka tādējādi var samazināt līnijas zudumus. Vācijas Federālā tīklu aģentūra šajā saistībā raksta⁽¹⁰⁾: “Ir acīmredzams, ka energoapgādes sistēmas pārveide vislabāk var noritēt, ja visi iesaistītie dalībnieki cieši sadarbojas. (...) Mums atzinīgi jāvērtē pieejas, kas paredz pēc iespējas lielāku enerģijas patēriņu vietā, kur tā tiek iegūta. Tas vienmēr ir bijis energoapgādes princips, jo tādējādi līnijas zudumus var samazināt līdz minimumam.”

4.6.10. Tādēļ Komisijai tirdzniecības sistēma ir jāapsver no vēlamās energoinfrastruktūras skatpunkta, nevis jāmēģina nepieciešamās izmaiņas energoinfrastruktūrā veikt ar pašreizējo tirdzniecības sistēmu savietojamā veidā.

4.6.11. Tomēr būtu jāņem vērā arī pieredze daudzās valstīs, kurās daži tirgus dalībnieki, piemēram, stratēģiskie investori, ir atlasījuši labākos enerģijas ražošanas nozares segmentus tikai ar mērķi maksimāli palielināt peļņu; vienlaikus tie atsakās ieguldīt energoapgādes drošībā, inovācijā un uzturēšanā, novirzot šo izmaksu segšanu uz saviem klientiem.

⁽¹⁰⁾ *Smart grids, smart markets – Eckpunktepapier der Bundesnetzagentur zu den Aspekten des sich verändernden Energieversorgungssystems* (“Viedi tīkli, viedi tirgi: Federālās tīklu aģentūras pamattēzes par mainīgās enegoapgādes sistēmas aspektiem”), 2011. gada decembris, 42. lpp.

4.7. Reģionālā sadarbība un Eiropas regulējošo iestāžu un sistēmas operatoru sadarbība

4.7.1. Jaunas Eiropas enerģētikas politikas mērķis nevar būt pēc iespējas daudzu pašpietiekamu, tātad sadales tīklā neietilpstošu, energoapgādes apgabalu izveide. Par mērķi jāizvirza izveidot pēc iespējas lielāku skaitu šādu efektīvu, konkurētspējīgu un patērētājiem tuvu "ražošanas un apgādes salu" un savienot tās Eiropas tīklā. Tas būtu jā dara, ņemot vērā arī to, ka ES uzdevums ir nodrošināt energoapgādes drošību, taču faktiskais energoapgādes pienākums ir vietējo un reģionālo pašvaldību kompetencē.

4.7.2. Ja ir izstrādāts piemērots regulējums un raidīti pareizi cenu signāli, radīsies daudz mazu tīkla vienību, kas nodrošinās optimālu ekonomisku līdzsvaru starp savu ražošanu un patēriņu, taču minētajām vienībām jābūt sasaistītām ar kaimiņos esošiem vai augstāka līmeņa tīkliem, piemēram, lai nodrošinātu pozitīvu vai negatīvu apgādes līdzsvarošanas enerģiju.

4.7.3. Šajās, kā arī augstāka līmeņa sistēmās būtiska nozīme būs enerģijas pieprasījuma pārvaldībai; EESK uzskata, ka daļa no tā ir uzkrāšanas tehnoloģijas. Uzkrāšanas iekārtām minētajā sistēmā būs svarīga loma, jo tehniskā aspektā tās pildīs abas funkcijas, proti, tās būs gan precīzāk patērētāji, gan ražotāji.

4.7.4. Veidojot un nodrošinot dalībnieku plašu daudzveidību, taisnīgus konkurences nosacījumus un sistēmu koordināciju, nozīmīgi uzdevumi jāuzņemas valstu tīklu operatoriem, valstu regulatoru iestādēm un Eiropas Savienībai. Nākotnes energoapgādes sistēmām ir nepieciešama Eiropas mērogā labi koordinēta enerģijas pārvaldības sistēma (salīdzināma ar gaisa transporta sistēmu), kas pārtrauca visu savienoto "ražošanas un apgādes salu" stāvokli un attiecīgā gadījumā apzina radušos traucējumus. Tādējādi ārkārtas apstākļos var veikt automatisku vai manuālu intervenci, lai aizsargātu tīkla stabilitāti un drošību.

4.7.5. Šī sadarbība var izdoties tikai tad, ja ir labi izstrādāti un optimāli organizēti pārvades un sadales tīkli. Tas arī nozīmē, it īpaši ņemot vērā iepriekš minētos cenu dēļ nepietiekamos ieguldījumu stimulus, ka publiskie līdzekļi, piemēram, Eiropas infrastruktūras savienošanas instruments, tiek arvien vairāk izmantoti, lai izveidotu pārrobežu elektroenerģijas tīklus, nevis lai koncentrētos uz, piemēram, gāzes un naftas infrastruktūru.

4.7.6. EESK piekrīt Komisijai, ka sistēmas operatoriem "vajadzētu būt neitrāliem tirgus virzītājiem, kas palīdz izstrādāt patērētājiem paredzētus tirgus pakalpojumus". Komisijai būtu skaidrāk jānorāda, kādas izmaiņas tā plāno veikt, lai sasniegtu šo mērķi, un precīzāk jādefinē sadales sistēmu operatoru, kā arī regulatoru loma un uzdevumi.

Briselē, 2016. gada 20. janvārī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Uz patērētājiem orientēts jaunais kurss”

(COM(2015) 339 final)

(2016/C 082/04)

Ziņotājs: Lutz RIBBE

Eiropas Komisija saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu 2015. gada 14. oktobrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Uz patērētājiem orientēts jaunais kurss””

(COM(2015) 339 final).

Par komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2016. gada 7. janvārī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 513. plenārajā sesijā, kas notika 2016. gada 20. un 21. janvārī (2016. gada 20. janvāra sēdē), ar 209 balsīm par, 4 balsīm pret un 6 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas veikto analīzi un stingri atbalsta Komisijas priekšlikumus. Jau sen vajadzēja Eiropas enerģētikas politikas centrā izvirzīt patērētājus un nodrošināt viņiem visaptverošas iespējas aktīvai līdzdalībai.

1.2. Komisijas paziņojumā minētie šķēršļi, kas kavē pasāžušanu un pašpatēriņu, ir steidzami risināma problēma, taču dokumentā diemžēl nav pietiekami paskaidrots, kur un tieši kā šie šķēršļi rodas un kas konkrēti būtu jādara, lai tos likvidētu. Par šiem jautājumiem Komisijai būtu jāsaņem īpašs dokuments.

1.3. EESK uzskata, ka Komisijas pieeja – izprast vietējā līmeņa centienus, tos vairāk ņemt vērā un atbalstīt, kā arī veicināt vietējo tirgus dalībnieku iesaistīšanos – ir pareiza.

1.4. Jautājumam, kā veidot energosistēmas, ir stratēģiska nozīme. Lai radītu visefektīvāko kopējo sistēmu, ir vajadzīga konkurence. Šādas sistēmas veidošanā būtiska ir ne tikai ražošana un tradicionālā tirdzniecība, bet arī daudzi citi faktori.

1.5. Ļoti liela nozīme būs pieprasījuma pārvaldībai. Tādēļ arī patēriņa pusē vispirms ir jārada tehniskie nosacījumi (viedie skaitītāji, viedie tīkli), un to radīšana un finansēšana būtu jāuztver kā daļa no tīkla veidošanas pasākumiem.

1.6. Būtu jānodrošina, ka patērētāji, izmantojot pieprasījuma pārvaldības sistēmas, var ne tikai pielāgot savu enerģijas patēriņu un tādā veidā ietaupīt naudu. Komisija ļoti pamatoti norāda: *“Decentralizētas ražošanas un uzkrāšanas iespējas apvienojumā ar elastību pieprasītāja pusē var patērētājiem dot vēl lielākas iespējas pašiem sevi (daļēji) apgādāt ar nepieciešamo enerģiju un kontrolēt savu enerģijas pieprasījumu, kļūstot par ražotājiem un patērētājiem (tā dēvētie “ražojošie patērētāji”), un tādējādi tie varētu samazināt rēķinus par patērēto enerģiju”*⁽¹⁾.

1.7. Jāizstrādā jaunas stimulu sistēmas, kas atalgo sistēmai lietderīgu pašpatēriņa modeļa izveidi, tiešo apgādi, enerģijas pārpalikuma uzkrāšanu un līdzsvarošanas enerģijas nodrošināšanu, proti, visu tirgus dalībnieku aktīvus centienus pārvaldīt pieprasījumam.

⁽¹⁾ COM(2015) 339 final.

1.8. Jaunās, uz ražojošajiem patērētājiem vērstās pieejas priekšrocības, kuras Komisija minējusi, liecina, ka šī pieeja ir kas vairāk nekā tikai centralizētu ražošanas avotu papildinājums. Runa ir par patērētāju – proti, uzņēmumu, iedzīvotāju, komunālo pakalpojumu uzņēmumu utt. – brīvību autonomi lemt par aktīvu iesaistīšanos jaunajā enerģētikas sistēmā, pašiem aktīvi enerģiju ražojot, patērējot, uzkrājot un arī tirgojot.

1.9. Komisijas paziņojumā nav pietiekami precīzi definēti jēdzieni “pašražošana” un “pašpatēriņš”. Komisijas minētie piemēri liecina, ka tai ir pārāk ierobežota izpratne par pieeju attiecībā uz ražojošiem patērētājiem. EESK uzskata, ka jēdzieni “pašražošana” un “pašpatēriņš” ir jāinterpretē daudz plašāk un ar tiem neapzīmē tikai ar privātu iekārtu, kas atrodas aiz skaitītāja, pašu ražotu un patērētu elektroenerģiju.

1.10. Rodas citi, plašāk definējami, kolektīvo ražojošo patērētāju struktūru veidi, taču tie saskaras ar ievērojamiem šķēršļiem. Jaunu uzņēmējdarbības modeļu izmantošana ievērojami palielinātu patērētāju jaunās un aktīvās lomas nozīmi, kā arī pavērtu pilnīgi jaunas iespējas vērtības radīšanai. Sākot “uz patērētājiem orientētu jaunu kursu”, tie noteikti ir jāņem vērā.

1.11. Plašāk definēti pašražošanas un pašapgādes veidi, kuros – protams, par atbildību – tiek izmantoti publiskie tīkli, arī īrniekiem, mazākiem uzņēmumiem vai kooperatīvu biedriem paver iespējas aktīvi un atbildīgi piedalīties enerģijas tirgū un nopelnīt vai ietaupīt naudu. Tāpēc jēdzienu “pašražošana” un “pašpatēriņš” definīcijas sašaurināšana ir netaisnīga no sociālās politikas viedokļa un diskriminējoša no ekonomikas politikas viedokļa.

1.12. Lai varētu izveidot Komisijas iecerēto decentralizēto enerģētikas sistēmu, arī tirgū ir jāizmanto decentralizētas pieejas ⁽²⁾. Būtu jānodrošina, ka patērētāji var brīvi izvēlēties ne tikai tirgotāju, bet arī enerģijas ražotāju.

2. Ievads (Komisijas paziņojuma kopsavilkums)

2.1. Enerģētikas savienības pamatstratēģijā ir paredzēts izveidot Enerģētikas savienību, “kuras uzmanības centrā ir iedzīvotāji, kurā iedzīvotāji iesaistās enerģētikas pārkaršanā, izmanto labumu, ko sniedz jaunās tehnoloģijas, kuras palīdz samazināt rēķinus par energopatēriņu, un aktīvi līdzdarbojas tirgū un kurā mazaizsargātajiem patērētājiem ir nodrošināta aizsardzība” ⁽³⁾.

2.2. Lai arī enerģētikas nozarē Eiropā pēdējo gadu laikā notiek ievērojamas pārmaiņas, tomēr patērētājiem, t. i., mājāsaimniecībām, uzņēmumiem un rūpniecībai, citstarp tālāk minēto faktoru ietekmē tika un tiek radīti šķēršļi, kas neļauj pilnībā izmantot pašreizējo enerģētikas pārkaršanu, t. i., pārvaldīt savu enerģijas patēriņu un samazināt ar to saistītās izmaksas:

- izmaksu, patēriņa un produktu piedāvājuma pārredzamības trūkums,
- tīkla maksu, nodokļu un it īpaši nodevu proporcionālās daļas pieaugums galīgajā rēķinā par patērēto elektroenerģiju,
- nepietiekama konkurence daudzos enerģijas mazumtirdzniecības tirgos, nepietiekama atbildība par aktīvu līdzdalību un grūtības mainīt enerģijas piegādātāju,
- nepietiekami attīstīti tirgi tādās jomās kā enerģētikas pakalpojumi dzīvojamās ēkās un pieprasījuma pārvaldība,
- šķēršļi pašražošanai un pašpatēriņam,
- nevienlīdzīga piekļuve informācijai un lieli šķēršļi jaunu konkurentu ienākšanai tirgū, un tas palēnina pieejamo progresīvo tehnoloģiju un metožu (viedās patēriņa uzskaites, viedo mājāsaimniecības ierīču, decentralizētu enerģijas avotu un energoefektivitātes paaugstināšanas metožu) ieviešanu.

2.3. Elektroenerģijas tirgus pārveidei ⁽⁴⁾, jaunu tehnoloģiju izmantošanai, kā arī jauniem un novatoriskiem enerģētikas pakalpojumu uzņēmumiem ir jāpaver visiem patērētājiem iespēja visaptveroši piedalīties enerģētikas nozares pārkaršanā, lai viņi ar energoefektīviem risinājumiem varētu labāk pārvaldīt savu enerģijas patēriņu, tādējādi ietaupot naudu un samazinot kopējo enerģijas patēriņu.

⁽²⁾ Sk. TEN/577 “Sabiedriskas apspriešanas sākšana par jaunu elektroenerģijas tirgus modeli” (sk. šā Oficiālā Vēstneša 13. lpp.).

⁽³⁾ COM(2015) 80 final, 2. lpp.

⁽⁴⁾ Skatīt 2. zemsvītras piezīmi.

2.4. Paredzams, ka vienlaikus mainīsies arī patērētāju loma – viņi varēs ne tikai labāk un elastīgāk reaģēt uz enerģijas piedāvājumiem un pakalpojumiem un gūt no tiem labumu, bet arī paši aktīvi iesaistīties enerģijas ražošanā.

2.5. Komisija izklāsta stratēģiju, kuru veido šādi trīs pilāri:

- a) patērētāju rīkotiesspējas palielināšana;
- b) tehniski jauninājumi viedo mājojķļu un tīklu jomā;
- c) īpaša uzmanība datu pārvaldībai un aizsardzībai;

un kura jāīsteno ar 10 pasākumu plānu.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas veikto analīzi un stingri atbalsta tās minētos priekšlikumus. Jau sen bija laiks Eiropas enerģētikas politikas un dalībvalstu enerģētikas politikas centrā izvirzīt patērētājus, jo virzībā uz ilgtspējīgu un resursu izmantošanas ziņā efektīvu energoapgādi ievērojams progress daudzu mērķu sasniegšanā tiks atbalstīts un panākts tikai tad, ja patērētājiem no visiem sabiedrības slāņiem būs visaptverošas iespējas aktīvi un atbildīgi ietekmēt vispārējo enerģētikas un vides politikas mērķu sasniegšanu.

3.2. EESK norāda, ka daudzu dalībvalstu enerģētikas sistēmā patērētāju strukturālais un stratēģiskais nozīmīgums nepietiekama regulatīvā satvara dēļ ir ļoti ierobežots. Ar šo satvaru izpaužas līdz šim nepietiekamā politiskā izpratne attiecībā uz patērētāju aktīvo lomu. Tādēļ šķiet, ka priekšlikumi ir piemēroti, lai izvirzītos mērķus (to skaitā enerģijas patēriņa samazināšana, paaugstinot energoefektivitāti un taupot enerģiju, pāreja uz videi nekaitīgu enerģijas avotu izmantošanu enerģijas ražošanā, patēriņa labāka piemērošana svārstīgākam piedāvājumam nākotnē, tīklu noslodzes mazināšana un efektivitātes paaugstināšana ar pieprasījuma pārvaldību, dalībnieku daudzveidības palielināšana) sasniegtu patērētājiem pārredzamā un izmaksu ziņā efektīvā veidā.

3.3. Taču, nodrošinot patērētājiem vairāk tiesību un iespēju, vienlaikus viņi ir jāinformē, ka arī viņi ir atbildīgi un viņiem ir jāakceptē nepieciešamā pielāgošanās. Daudziem tas ir jaunums.

3.4. Šādu atbildību nevar uzspiest – visiem iesaistītajiem dalībniekiem (tostarp politikas veidotājiem) šādas atbildības uzņemšanās ir jāiemācās un jāapgūst. Tādēļ steidzami ir jāpaplašina patērētāju līdzdalība ar enerģētiku saistītu lēmumu pieņemšanā, līdzekļu ieguldīšanā ražošanas iekārtās, energotīklos (tostarp viedtīkla lietotnēs) un krātuvēs, kā arī to apsaimniekošanā.

3.5. Jāpanāk, ka galalietotājiem enerģijas izmaksas ir gan samaksājamas (ne tikai konkurētspējas, bet arī enerģētiskās nabadzības problēma), gan arī taisnīgas (jānodrošina izmaksu un ieguvumu taisnīgs sadalījums). Enerģijas cenas un enerģētikas tehnoloģijas iepriekš bieži radīja priekšrocības tiem, kuriem ir īpašas zināšanas, zinātība un prasmes, kā arī finanšu un tehniskie resursi un spējas tos izmantot. Sistēma, kura netiecas šādu nevienlīdzību novērst, vājina neaizsargāto patērētāju uzticību tirgum.

3.6. EESK piekrīt Komisijas viedoklim, ka enerģētisko nabadzību – arvien lielāko sociālo problēmu – vislabāk var novērst tiešā veidā ar sociālās politikas pasākumiem. Tomēr ir svarīgi, lai uz patērētājiem orientētais jaunais kurss būtu vērts arī uz nelīdzsvarotības un nevienlīdzības mazināšanu tirgū.

3.7. Paziņojumā pamatoti ir ļoti skaidri ir minēts, ka – līdztekus informācijas pieejamībai – faktiski galvenais faktors, kas ietekmē patērētāju lēmumus, ir bruto cena, proti, galīgā cena. Kaut arī ievērojami palielinājusies iedzīvotāju izpratne par klimata aizsardzības jautājumiem un vērojama pozitīva attieksme pret atjaunojamo enerģiju, tomēr galvenokārt cena ir tā, kas nosaka, vai enerģija tiks taupīta, vai tiks veikti energoefektivitātes pasākumi un vai tiks izmantoti videi nekaitīgi enerģijas avoti. Šajā saistībā ir jānodrošina, ka it īpaši neaizsargātie patērētāji tiek aizsargāti pret ārkārtīgi strauju cenas pieaugumu un tiek radīti (tehniski) mehānismi, kas viņiem principā automātiski rada vēlamos ieguvumus.

3.8. Vērojama jauna tendence, proti, patērētāji pieprasa ne tikai reģionāli ražotus lauksaimniecības produktus, bet arī “reģionālu elektroenerģiju” no atjaunojamās enerģijas ražošanas iekārtām. Regulējums gandrīz vienmēr enerģētikas uzņēmumiem liedz iespēju apmierināt šo pieaugošo pieprasījumu – tas īpaši skar tos uzņēmumus, kuri patērētājiem ļauj tieši ietekmēt uzņēmējdarbības lēmumus, piemēram, iedzīvotāju izveidotus enerģijas ražošanas uzņēmumus vai noteiktus pašvaldību uzņēmumus.

3.9. Tas nav pieņemami divējādā ziņā. Pirmkārt, tirgus nenodrošina efektīvu rezultātu, jo patērētāju vēlmes un vajadzības netiek apmierinātas. Otrkārt, reģionālie “zaļās elektroenerģijas” piedāvājumi paaugstina enerģijas vērtīguma apzināšanos kopumā un motivē enerģijas patērētājus veikt plašākus energotaupības un energoefektivitātes paaugstināšanas pasākumus un izmantot elastības iespējas, lai kompensētu svārstības atjaunojamās elektroenerģijas ražošanā.

3.10. EESK uzskata, ka Komisijas pieeja – izprast vietējā līmeņa centienus, tos vairāk ņemt vērā un atbalstīt, kā arī aktīvi veicināt vietējo tirgus dalībnieku iesaistīšanos – ir svarīga arī tādēļ, lai faktiski cenu varētu noteikt patēriņa, nevis ražošanas vietā.

3.11. Jautājumam, kā veidot enerģētikas sistēmas, ir stratēģiska nozīme. Lai radītu visefektīvāko kopējo sistēmu, ir vajadzīga konkurence. Šādas sistēmas veidošanā būtiska ir ne tikai ražošana un tradicionālā tirdzniecība, bet arī daudzi citi faktori. Tādēļ dažu dalībvalstu vienpusēja apņemšanās veidot kādu noteiktu tirgus vai sistēmas konfigurāciju bieži ir sasteigta. It īpaši svarīgi ir atteikties no ražošanas un tirdzniecības aplūkošanas atsevišķi un no elektroenerģijas, siltumenerģijas un transporta nozares nošķiršanas.

3.12. Enerģētikas sistēmas ir jāvērtē pēc tā, cik tāl tās atbilst šīm prasībām. Patērētāji vienmēr ir bijuši daudz vairāk integrēti attiecīgajos reģionālajos procesos, kas saistīti ar siltumenerģiju un transportu, nevis ar elektroenerģiju. Enerģētikas un vides politikas mērķus izdosies sasniegt ātrāk, ja būs gatavi enerģētikas sistēmu konfigurēšanā ievērot tādus priekšnosacījumus kā patērētāju iesaistīšana un līdzdalība, kā arī elektroenerģijas, siltumenerģijas un transporta nozaru konverģence. Tādēļ daudzi argumenti liecina par decentralizētu enerģētikas sistēmu priekšrocībām. Šajā saistībā EESK norāda arī uz atzinumu par elektroenerģijas tirgus veidošanu⁽⁵⁾.

3.13. Liela vērtība jāpievērš jauno sistēmu lietojamībai, tām ir jābūt vienkāršām un pārredzamām, un to izmantošana nekādā gadījumā nedrīkst pārmērīgi apgrūtināt patērētājus. Jau ir pieejami tehniskie līdzekļi, lai to varētu nodrošināt.

3.14. Taču vispirms Eiropā ir jāizveido vienots satvars, kas nodrošina, ka visas ar enerģijas ražošanu saistītās izmaksas, tostarp ārējās izmaksas, tiek pilnībā iekļautas enerģijas cenā. Izmaksām jābūt pilnībā pārredzamām⁽⁶⁾, lai patērētāji varētu vienkārši un droši izprast galīgās cenas, kas viņiem jāmaksā. Nepatīstus cenas signālus, kurus rada tiešas vai netiešas atsevišķu enerģijas avotu subsīdijas, nevar kompensēt ar tirgus regulējumu, lai cik pārredzams, elastīgs un atvērts tas būtu.

⁽⁵⁾ Skatīt 2. zemsvītras piezīmi.

⁽⁶⁾ Skatīt 2. zemsvītras piezīmi.

4. 1. pīlārs. Patērētāju rīkotiesspējas palielināšana

4.1. Vispārīgās piezīmes

4.1.1. Ja būs politiskā griba, patērētāju loma enerģētikas nozarē turpmākajos gados varētu ievērojami mainīties. Tādēļ Komisija rīkojusies pilnīgi atbilstoši, paziņojumā šim jautājumam veltot visvairāk uzmanības. Runa ir ne tikai par tehnikas un komerciesību aspektiem, bet arī par izšķirīgām strukturālām pārmaiņām, kuru mērķis ir demokrātiskāki enerģētikas procesi.

4.1.2. Lai patērētāji varētu uzņemties atbildību par sava patēriņa labāku pārvaldību, viņi ir ne tikai labāk jāinformē, bet arī jārada tehniskie un ekonomiskie **priekšnosacījumi**. Vietās, kurās individuālais patēriņš līdz šim vēl netiek noteikts (un attiecīgi aprēķināts) vai nevar tikt noteikts, šis trūkums ir pēc iespējas ātrāk jānovērš. Ja vajadzīgi jauni skaitītāji, uzreiz būtu jāuzstāda viedie skaitītāji.

4.1.3. Patēriņa informācijas uzlabošana ir jāveic strauji saskaņā ar Komisijas nostādnēm, kas paredz arī to, ka tiem aptuveni 28 % patērētāju, kuriem pēc 2020. gada, iespējams, vēl nebūs uzstādīti viedie skaitītāji, ir jānodrošina tiesības tādus saņemt pēc pieprasījuma. Ekonomiskie priekšnoteikumi būs radīti tikai tad, ja iespējamie ietaupījumi pilnībā paliks galalietotāju rīcībā un netiks izlīdzināti ar jauniem vienotas likmes maksājumiem.

4.1.4. Lai nodrošinātu strauju pāreju uz viedajiem skaitītājiem, to izmaksām patērētājiem jābūt neitrālām. Šo skaitītāju uzstādīšanas izmaksas jāiekļauj tīkla izmaksās. Attiecībā uz ražotājiem jārada vienots un saistošs satvars par datu aizsardzību un to pārsūtīšanas protokolus.

4.1.5. Taču viedo skaitītāju uzstādīšanas izmaksu neitralitāte ir tikai viens būtisks un ievērojams kritērijs, lai patērētāji šo procesu atbalstītu. Nepieciešama arī liela uzticēšanās tīkla operatori, elektroenerģijas piegādātājiem un tirgotājiem, kuri vāc un analizē datus. Jo lielāks ir attālums starp patērētājiem un attiecīgajiem uzņēmumiem, jo grūtāk ir nodrošināt šādu uzticēšanos. EESK uzskata par pašsaprotamu, ka jānodrošina visaugstākais patērētāju datu aizsardzības līmenis, un tas nozīmē arī, ka visiem datiem jābūt viņiem pilnībā pieejamiem.

4.1.6. Patērētājiem jau pašlaik ir pavērtas dažas iespējas tirgos meklēt izdevīgākus piedāvājumus. Eiropas Savienībā, kas izveidota, lai nodrošinātu preču brīvu apriti, Komisijas apgalvojumam, ka "*piegādātāja maiņai jābūt tehniski vienkāršai, ātrai un uzticamai*", vajadzētu būt pašsaprotamam. Tādēļ maksas un soda naudas, kas jāmaksā par piegādātāja maiņu, atcelšana nav "*jāapsver*"⁽⁷⁾, bet gan jāīsteno!

4.1.7. Iespēja izvēlēties piegādātāju un sarunas par līguma nosacījumiem ir galvenie tirgū valdošās konkurences aspekti. Viens no rādītājiem šajā saistībā ir piegādātāja maiņas biežums. Piegādātāja maiņa notiek arvien biežāk, taču daudzās dalībvalstīs piegādātāja maiņas rādītāji ir ļoti zemi⁽⁸⁾. Cēloņi ir nepietiekama patērētāju informēšana un citi šķēršļi, kas kavē tirgus darbību.

4.1.8. Lai arī piegādātāja maiņa ir nozīmīgs līdzeklis, ko patērētāji var izmantot, to, cik labi konkurence darbojas, nevar noteikt tikai ar tādiem rādītājiem kā piegādātāja maiņas biežums un cenas. Piegādātāja izvēli jau tagad aizvien vairāk ietekmē klientu apmierinātība, vietējās saiknes, vietējo struktūru iesaistīšanās sociālo jautājumu risināšanā, kā arī piegādātāja pārstāvju pieejamība vietējā līmenī. Patērētājus biežāk interesē ne tikai tas, kā elektroenerģija tiek ražota, bet arī tas, kur un kas elektroenerģiju ražo. Tādēļ ir svarīgi, lai patērētāji drīkstētu brīvi izvēlēties ne tikai elektroenerģijas tirgotāju, bet arī ražotāju.

4.1.9. Tad būs vērojama **cenu un kvalitātes konkurence**. Ja tīkla un ražošanas izmaksas ir pārredzamas, elektroenerģija ar nedaudz augstākām ražošanas izmaksām, taču zemāku transportēšanas izmaksu daļu kopumā varētu izrādīties izdevīgāka, taču tad tīkla izmaksu jomā būtu pieļaujama no attāluma atkarīgu cenu noteikšana un būtu jāpaver iespēja no atjaunojamiem enerģijas avotiem pašu ražoto elektroenerģiju arī pašiem tieši tirgot, ievērojot godīgas konkurences nosacījumus.

⁽⁷⁾ Skatīt 1. zemsvītras piezīmi.

⁽⁸⁾ Sk. ACER/CEER "Annual Report on the Results of Monitoring the Internal Electricity and Natural Gas Markets in 2013", 2014. gada oktobris, 69. lpp.

4.1.10. Komiteja piekrīt Komisijai, ka sociālās, strukturālās un reģionālās politikas mērķus nevar sasniegt, ja enerģijas cenas tiek noteiktas vai regulētas valstu līmenī.

4.1.11. EESK uzskata, ka pašas svarīgākās ir atziņas par pieprasījuma pārvaldību, pašražošanu un pašpatēriņu, kā arī par patērētāju līdzdalības veicināšanu ar starpniecības un kolektīvo shēmu palīdzību, jo šajās jomās paveras pavisam jaunas attīstības iespējas.

4.2. Pieprasījuma pārvaldība

4.2.1. Komisijas dokumentā minētie sasniegumi jau uzsāktajā pieprasījuma pārvaldībā, tostarp ar dinamisku cenu veidošanu (elektroenerģijas piegādes līgumos) un elastīgām automatizētām pieprasījuma pārvaldības sistēmām, ļoti pārlicinoši pamato šo atziņu: *“Energoefektivitāte un pieprasītās slodzes puses reakcija bieži ir labāki varianti piedāvājuma un pieprasījuma sabalansēšanai tā vietā, lai būvētu vai ekspluatētu lielu skaitu elektrostaciju vai tīkla līniju”*⁽⁹⁾.

4.2.2. Galalietotāji aktīvi piedalīsies tikai tad, ja elastīgu tarifu priekšrocības pārskatāmā laika posmā kompensēs iespējamās vajadzīgo ieguldījumu izmaksas. Tādēļ cenu signāliem patiešām ir jābūt atbilstošiem, proti, tas, ka mazāka pieprasījuma laikā (piemam, bieži spēcīgs vējš vai daudz saules) ir liels elektroenerģijas piedāvājums vai liela pieprasījuma laikā ir mazs piedāvājums, ir jāatspoguļo izvēlei pieejamās galapatēriņa cenās.

4.2.3. Patērētāji – cik vien iespējams automātiski – jāinformē par cenu signāliem, lai viņi varētu tos izmantot. Tādēļ ir vajadzīgas iespējami pašregulējošas sistēmas. Pretējā gadījumā labumu gūtu vienīgi tehniski pieredzējuši klienti. Lemšana par to, cik aktīvi patērētājs vēlas piedalīties šajos tirgos, ir jāatstāj viņa ziņā.

4.2.4. Paredzams: jo tiešāk jaunie un aktīvie patērētāji līdzdarbosies lēmumu pieņemšanā par infrastruktūras pasākumiem un jo lielākas viņiem būs iespējas iesaistīties līdzekļu ieguldīšanā ražošanas iekārtās, tīklos un krātuvēs un to apsaimniekošanā, jo aktīvāk viņi piedalīsies pieprasījuma pārvaldībā. Tādēļ elektroenerģijas tirgū ir svarīgi visi iedzīvotāju līdzdalības veidi un “iedzīvotāju enerģētika”, t. i., citas kopīgi izveidotas ražojošo patērētāju struktūras. Tomēr Komisijas paziņojumā šie aspekti nav pietiekami aplūkoti.

4.3. Pašražošana un pašpatēriņš – ražojošo patērētāju nozīme nākotnes enerģētikā

4.3.1. Patērētāji, izmantojot pieprasījuma pārvaldības sistēmas, varētu ne tikai pielāgot enerģijas patēriņu. Komisija ļoti pamatoti norāda: *“Decentralizētas ražošanas un uzkrāšanas iespējas apvienojumā ar elastību pieprasītāja pusē var patērētājiem dot vēl lielākas iespējas pašiem sevi (daļēji) apgādāt ar nepieciešamo enerģiju un kontrolēt savu enerģijas pieprasījumu, kļūstot par ražotājiem un patērētājiem, un tādējādi tie varētu samazināt rēķinus par patērēto enerģiju”*⁽¹⁰⁾.

4.3.2. Taču tas ir iespējams tikai tad, ja reāli izveidoti jauni, izvirzītajiem mērķiem pielāgoti tirgus modeļi un netiek mēģināts pārveidot pašreizējo sistēmu tikai tādā veidā, lai tajā iekļautu jaunus enerģijas veidus⁽¹¹⁾.

4.3.3. Jāizstrādā jaunas stimulu sistēmas, kas atalgo sistēmai noderīgu pašpatēriņa modeļa izveidi, tiešo apgādi, enerģijas pārpalikuma uzkrāšanu un līdzsvarošanas enerģijas nodrošināšanu. Tādēļ ir nepieciešams ne tikai no jauna noteikt kritērijus, kas raksturo noderīgumu sistēmai, bet arī izstrādāt jaunu redzējumu, kāda, turpinoties enerģētikas decentralizācijai, nākotnē varētu būt enerģētikas sistēma. Nekādā gadījumā nav pieļaujama turēšanās pie pārmantotās izpratnes par sistēmu, kas veidojusies laikā, kad elektroenerģiju bāzes slodzes segšanai pastāvīgi nodrošināja tradicionālās kodolspēkstacijas un ogļu spēkstacijas.

⁽⁹⁾ Skatīt 1. zemsvītras piezīmi.

⁽¹⁰⁾ Skatīt 1. zemsvītras piezīmi.

⁽¹¹⁾ Skatīt 2. zemsvītras piezīmi.

4.3.4. Komisijas paziņojumā minētas citas priekšrocības, ko sniedz decentralizēta atjaunojamās enerģijas ražošana, un viena no tām ir tīkla zudumu un pārslodzes samazināšana, kura ilgtermiņā ļauj samazināt izmaksas. EESK piekrīt šim viedoklim, taču minētās priekšrocības dalībvalstīs līdz šim nav pietiekami atzītas un ņemtas vērā.

4.3.5. Paziņojumam pievienotajā darba dokumentā⁽¹²⁾ sīki raksturotas jaunās ierosinātās, uz ražojošajiem patērētājiem vērstās pieejas priekšrocības, un šis izklāsts skaidri liecina, ka tā ir kas vairāk nekā "tikai" centralizētu ražošanas avotu lietderīgs papildinājums. Runa ir par patērētāju brīvību autonomi lemt par aktīvu iesaistīšanos jaunajā enerģētikas sistēmā, pašiem enerģiju ražojot, patērējot, uzkrājot un arī tirgojot.

4.3.6. Komisijas paziņojumā tomēr nav pietiekami precīzi definēti jēdzieni "pašražošana" un "pašpatēriņš". Paziņojumam pievienotajā darba dokumentā minētie piemēri⁽¹³⁾ liecina, ka tai par pašražošanu un pašpatēriņu ir pārāk ierobežota izpratne. EESK uzskata, ka šie jēdzieni ir jāinterpretē daudz plašāk un ar tiem neapzīmē tikai ar privātu iekārtu, kas atrodas aiz skaitītāja, pašražotu elektroenerģiju, piemēram, uz ēkas jumta uzstādītu fotoelementu ražotu elektroenerģiju, proti, elektroenerģiju, kuru ražo, neizmantojot publisko tīklu un nepārvadot caur to. Iekārtu operatoru līdzšinējā identifikācija ar galapatērētāju ir jāpārtrauc, jo tādā veidā tiek aptverts tikai viens noteikts pašpatēriņa veids.

4.3.7. Rodas plašāk interpretējami ražojošo patērētāju struktūru veidi, taču tie saskaras ar ievērojamiem šķēršļiem. Piemēram, vienā no šādiem uzņēmējdarbības modeļiem enerģētikas kooperatīvi elektroenerģiju tieši tirgo saviem biedriem vai iedzīvotāju izveidoti enerģijas ražošanas uzņēmumi piegādā elektroenerģiju tuvākajā apkārtnē bez biržas vai tirgotāja starpniecības. Šādu modeļu ieviešana ievērojami palielinātu patērētāju jaunās un aktīvās lomas nozīmi, kā arī radītu pavisam jaunus uzņēmējdarbības modeļus, un, sākot "uz patērētājiem orientētu jaunu kursu", tie ir noteikti jāņem vērā.

4.3.8. Jēdzienu "pašražošana" un "pašpatēriņš" paplašināšana ir svarīga arī tāpēc, ka līdzšinējā sašaurinātā interpretācija (tās pamatā ir iekārtas operatora identifikācija ar galapatērētāju) ir vēsta tikai uz vienu noteiktu aktīvo patērētāju grupu. Tādējādi ar pašražošanu un pašpatēriņu var nodarboties tikai tie patērētāji, kuriem ir pietiekams kapitāls, ko ieguldīt iekārtās un pirmām kārtām pietiekami daudz vietas (piemēram, savās ēkās vai uz tām) šo iekārtu izvietošanai. Šādas iespējas būtu liegtas, piemēram, ģimējiem; tā pati problēma skartu arī komerciālos patērētājus, galvenokārt mazos uzņēmumus vai uzņēmumus, kuriem nav pašiem savas lielas platības.

4.3.9. Savukārt plašāk interpretējami pašražošanas un pašapgādes veidi, kuros – protams, par atlīdzību – tiek izmantoti publiskie tīkli, ir modeļi, kas arī ģimējiem, mazākiem uzņēmumiem vai kooperatīvu biedriem u. c. paver iespējas aktīvi un atbildīgi piedalīties enerģijas tirgū un tādā veidā nopelnīt vai ietaupīt naudu. Tāpēc jēdzienu "pašražošana" un "pašpatēriņš" definīcijas sašaurināšana ir netaisnīga no sociālās politikas viedokļa un diskriminējoša no ekonomikas politikas viedokļa.

4.4. Patērētāju līdzdalības veicināšana ar starpniecības un kolektīvo shēmu palīdzību

4.4.1. Komisija arī norāda: "Vairākās valstīs arvien lielākā skaitā parādās kolektīvās shēmas un kopienu iniciatīvas. Kolektīvās pašražošanas un kooperatīvajās shēmās iesaistās arvien vairāk patērētāju nolūkā labāk pārvaldīt savu energopatēriņu. Šī inovācija no iekšpuses, no pašu patērētāju vidus, savukārt rezultējas arī uz patērētājiem orientētā inovācijā no ārpuses, kas paver iespējas jauniem darījumdarbības modeļiem. Rodas jauni energopakalpojumu uzņēmumi, agregatori, brokeri, datu apstrādes uzņēmumi, citi starpnieku uzņēmumi un nereti arī patērētāju organizācijas ar mērķi palīdzēt patērētājiem noslēgt labākus enerģijas darījumus un to vietā veikt administratīvās procedūras un izpēti, kas var prasīt daudz pūļu. Tas paver jaunas iespējas arī vietējām kopienām un iestādēm, kuru reģionālā un vietējā mēroga enerģētikas iniciatīvas var kļūt par vērtīgu saikni starp lēmumu pieņēmējiem, iedzīvotājiem un inovatoriem"⁽¹⁴⁾.

⁽¹²⁾ SWD(2015) 141 final, 15.7.2015.

⁽¹³⁾ Skatīt 12. zemsvītras piezīmi.

⁽¹⁴⁾ Skatīt 1. zemsvītras piezīmi.

4.4.2. EESK sagatavotais pētījums par “iedzīvotāju enerģētiku”⁽¹⁵⁾ skaidri liecina, ka ir iespējams uzskaitīt vēl daudz citu priekšrocību (piemēram, sabiedrības atbalsta nodrošināšana jaunu enerģijas ražotņu izveidei, reģionālās ekonomikas attīstības iespējas, ieguldījumu finansēšana). EESK visās apmeklētajās dalībvalstīs saskārās ar lielu pilsoniskās sabiedrības gatavību aktīvi atbalstīt un/vai pašiem ieviest attiecīgus privātos vai kolektīvos modeļus. Taču tas bieži vien neizdodas juridisko prasību, birokrātisko šķēršļu vai citas apzinātas vai neapzinātas diskriminācijas dēļ.

4.4.3. Viens piemērs – iedzīvotāji, kuri kopīgi apsaimnieko vēja enerģijas iekārtu, bieži vien nevar tieši saņemt vai izmantot paši savu elektroenerģiju, bet tā vietā viņiem enerģija ir jātirgo, iesaistot tirgotāju, un pēc tam pašiem jāatpērk. EESK uzskata, ka to nevar dēvēt par aktīvu līdzdalību tirgū.

4.4.4. Paziņojuma ievadā Komisija norāda, ka risināma problēma ir “šķēršļu likšana enerģijas pasāražošanai un pašpatēriņam”, taču diemžēl pietiekami nepaskaidro, kur un tieši kā šie šķēršļi rodas un kas ir jādara, lai tos likvidētu. Daudzās dalībvalstīs gūtā pieredze liecina, ka faktiski valstu regulatori bieži un visaptveroši kavē vai vismaz saimnieciski vai birokrātiski apgrūtina pasāražošanu un pašpatēriņu, pašapgādi vai tiešo apgādi; šajā saistībā kā piemēru varētu minēt Spāniju un Vāciju. Tāpēc komiteja lūdz Komisiju sagatavot un konsultācijās apspriest atsevišķu dokumentu, kurš būtu balstīts uz paziņojumam pievienoto darba dokumentu⁽¹⁶⁾ un kurā norādītu, ar kādu apzinātu vai neapzinātu nelabvēlīgu attieksmi saskaras uz ražojošajiem patērētājiem vērsta pieeja, kādi ir pastāvošie birokrātiskie šķēršļi un kā novērst esošo diskrimināciju.

Tas arī nozīmē, ka Komisijai būtu paškritiski jāanalizē, vai tās noteikumi par valsts atbalstu ir saderīgi ar Komisijas paziņojumu. Jau pašlaik var secināt, ka pamatnostādņēs par valsts atbalstu vides aizsardzībai un enerģētikai⁽¹⁷⁾ pietiekama uzmanība nav veltīta pašpatēriņam, pašapgādei un tiešai apgādei.

4.4.5. Debatēs par starpnieku lomu būtu jāapspriež arī jautājums par lielo tirgotāju neatkarību. Lai to saglabātu, būtu svarīgi turpināt apspriest starpnieku uzņēmējdarbības modeļus un jautājumu par to, kas ir viņu klienti.

5. 2. pīlārs. Viedo mājokļu un tīklu īstenošana praksē

5.1. Jaunā enerģētikas sistēma veidojas augšupēji. Tīklā savienotas ierīces kļūst par viediem dzīvokļiem, kas veido viedas ēkas, kuras savukārt kļūst par aktīviem tīkla komponentiem. Viedie mājokļi faktiski ir jaunās enerģētikas sistēmas pamats, kā arī laba vieta, kur aktīvie patērētāji var mācīties un gūt pieredzi. Labāk jāinformē par daudzajām iespējām, kas jau pašlaik pieejamas.

6. 3. pīlārs. Datu pārvaldība un aizsardzība

6.1. Vienotas un uzticamas direktīvas datu aizsardzības jomā ir pamats un priekšnosacījums ātrai un nākotnē drošai moderno komunikācijas sistēmu ieviešanai. Šajā saistībā ir jānosaka:

- kādi dati ir obligāti jāvāc, lai nodrošinātu iespējami labāku darbību,
- kā dati ir jāšifrē,
- kur un cik ilgi tie ir uzglabājami un
- kurš var likt tos izdzēst.

6.2. EESK uzskata, ka patērētājam ir jābūt savu datu īpašniekam, kas tos pilnībā kontrolē un var tiem piekļūt, lai tos pārbaudītu, labotu, dzēstu un piegādātāja maiņas gadījumā paņemtu līdzi.

Briselē, 2016. gada 20. janvārī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

⁽¹⁵⁾ EESK: “Citādas enerģētikas nozares nākotnes radīšana: EESK pētījums par pilsoniskās sabiedrības nozīmi ES Atjaunojamo energoresursu direktīvas īstenošanā” (EESC-2014-04780-00-04-TCD-TRA-LV)).

⁽¹⁶⁾ Skatīt 12. zemsvītras piezīmi.

⁽¹⁷⁾ OV C 200, 28.6.2014., 1. lpp.

ISSN 1977-0952 (elektroniskais izdevums)
ISSN 1725-5201 (papīra izdevums)

Eiropas Savienības Publikāciju birojs
2985 Luksemburga
LUKSEMBURGA

LV